

MUZÍKA

2

Uliwma orta bilim beriw mektepleriniń 2-klası ushın sabaqlıq

Ózbekstan Respublikası Xalıq bilimlendiriw ministrliǵı basıp
shıǵarıwǵa usınıs etken

Jańa basılım

TASHKENT – 2021

UO'K 78(075.3)
KBK 85.31ya72
N 79

Avtorlar:

**Nadim Narxojayev, Shaxista Narxojayeva,
Dilnaza Tashmuhamedova**

Pikir bildiriwshiler:

- M. Axmedov** – Ózbekstan mámleketlik koncervatoriyası muzıka pedagogıkası kafedrasınıń baslıǵı, pedagogıka ilimleriniń kandidatı, docent.
Z. Xodjaeva – Andijan mámleketlik universiteti muzıkalıq tálim kafedrasınıń úlken oqıtıwshısı.
R. Urazbaev – Ámiwdárya rayonı 21-Balalar Muzıka kórkem-óner mektebiniń oqıtıwshısı.
T. Eshto'rayev – Surxandárya wálayatı Muzrabat rayonındaǵı 14-ulıwma orta bilim beriw mektebiniń muzıka mádeniyatı pániniń muǵallımı.

SHÁRTLİ BELGILER:

– tırńlaymız

– qosıq aytamız

– muzıka sawatı

– shınıǵıw dápterinińizge jazıń

– muzıka dóretiwshiligi

– sabaqtıń juwmaǵı

– bekkemlew ushın tapsırma

Respublika maqsetli kitap qorınıń qárejetleri esabınan basıp shıǵarıldı.

Original maket hám dizayn koncepciyası Respublikalıq metodikalıq oray tárepinen islendi.

MAZMUNÍ

Qádirli oqıwshılar.....	5
-------------------------	---

1-BAP. NAMA

Watanımızdı jırlaymız	6
«O‘zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi».	
<i>A.Oripov</i> sózi, <i>M.Burhonov</i> muzıkası	7
«Qaraqalpaqstan respublikasınıń mámleketlik gimni»	
<i>I.Yusupov</i> sózi, <i>N. Muxameddinov</i> muzıkası	8
«Súyemen elimdi». <i>B.Qayıpnazarov</i> sózi, <i>Á.Sultanov</i> muzıkası	9
Tákirarlaw	10
Nama	11
«Maktabim». <i>I.Muslimov</i> sózi, <i>F.Nazarov</i> muzıkası	12
Tákirarlaw	14
Sherek nota	15
«Farg‘onacha». <i>Ózbek xalıq naması</i>	16
«Palaw». <i>G.Nurlipesova</i> sózi, <i>U.Abdullaeva</i> muzıkası	17
Qosıq	19
«Qarlıgash». <i>M.Seytniyazov</i> sózi, <i>A.Qayratdinov</i> muzıkası	19
«O‘ynaylik». <i>A.Rahmat</i> sózi, <i>II.Akbarov</i> muzıkası	20
Milliy saz ásbapları. Nay	22
Qaraqalpaq milliy saz ásbapları	24
Qobız	24
Girjek	25
«Kayfiyat». <i>N.Narxojayev</i> muzıkası	26
«Uzum». <i>P.Momin</i> sózi, <i>D.Omonullayeva</i> muzıkası	27
Segizlik nota	28

2-BAP. JEKE HÁM KÓPŞILIK BOLÍP ATQARÍW

Jeke atqarıw	30
«Asp bo‘laman». <i>Ózbek xalıq naması</i>	31
«Alma». <i>N.Japaqov</i> sózi, <i>A.Xalimov</i> muzıkası	32
Maqtanishim – bas nızamım	34
«Gulpaq». <i>Qaraqalpaq xalıq naması</i>	35
“Qadim Turon”. <i>P.Tolib</i> sózi, <i>N. Narxojaev</i> muzıkası	36
Birge atqarıw	38
«Yomgır». <i>T.Ubaydullo</i> sózi, <i>N.Narxojayev</i> muzıkası	39
Qosıqshılıq hám sázendelik	41

«Dangasa». «Dugoh» maqami namasi tiykarında <i>M. Tajibaev</i> qayta islegen	42
«Yolka» qosıǵı. <i>M. Seytniyazov</i> sózi, <i>Á. Sultanov</i> muzıkası	43
Notalardıń toparları	44
Bekkemlew ushin soraw hám tapsırmalar	45

3-BAP. MUZÍKA SAWATÍNA SAYAXAT

Takt hám takt sızıǵı	47
«Top, top». <i>I. Yusupov</i> sózi, <i>U. Abdullaeva</i> muzıkası	48
«Bobom – qahramon». <i>A. Haydarov</i> sózi hám muzıkası	49
Ólshem	50
Sanawdı úyrenemiz	51
«Qashqarsha». <i>Ózbek xalıq namasi</i>	52
«Berdaq babam» <i>X. Saparov</i> sózi, <i>U. Abdullaeva</i> muzıkası	53
Repriza	54
«Vals». <i>P. Chaykovskiy</i> muzıkası, «Balalar albomı»nan	55
«Navro‘zim – sho‘x sozim». <i>H. Rahmat</i> sózi, <i>N. Narxojayev</i> muzıkası	56
Lad. Major hám minor	57
«Toreador marshi». <i>J. Bize</i> muzıkası	59
«Gúllerim» <i>T. Qabulov</i> sózi, <i>Ó. Allanazarov</i> muzıkası	60
Muzikalıq rebuslar	61
«Biz baxıtlı balamız». <i>Q. Ótegenov</i> muzıkası	62
«Ismaloq» <i>P. Momin</i> sózi, <i>D. Omonullayeva</i> muzıkası	63

4-BAP. BALALAR KOMPOZITORLARÍ

Shermat Yarmatov	64
«Oynadik, hech to‘ymadik». <i>P. Momin</i> sózi, <i>Sh. Yarmatov</i> muzıkası	65
«Soǵlom avlod qo‘shig‘i». <i>T. Bahromov</i> sózi, <i>Sh. Yarmatov</i> muzıkası	66
Nadim Narxojaev	67
«Chinni gul». <i>P. Momin</i> sózi, <i>N. Narxojaev</i> muzıkası	68
«Hakkalar». <i>N. Orifjonov</i> sózi, <i>N. Narxojaev</i> muzıkası	69
Ulbiybi Abdullaeva	71
«Quwirshaǵım». <i>G. Nurlepesova</i> sózi, <i>U. Abdullaeva</i> muzıkası	72
«Kóylegim». <i>G. Nurlepesova</i> sózi, <i>U. Abdullaeva</i> muzıkası	73
Muzika dóretiwshileri	74
«Aq qoyan». <i>Ĝ. Seytnazarov</i> sózi, <i>Ĝ. Demesinov</i> muzıkası	75
«Oraz hám pıshıq». <i>X. Saparov</i> sózi, <i>X. Turdıqulov</i> muzıkası	76
Bekkemlew ushin soraw hám tapsırmalar	77

QÁDIRLI OQÍWSHÍLAR

Muzıkanıń sıyqırılı álemine sayaxatımız dawam etedi. Bul oqıw jılında sizdi kóplegen jańa hám qızıqlı maǵlıwmatlar kútip turıptı. Siz nama hám qosıqtıń ne ekenin bilip alasız, sherek hám yarım sherek notalar, muzıkalıq ólshemler haqqında túsinikke iye bolasız. Duwtar, girjek sıyaqlı milliy saz ásbaplarımızdıń hawazınan kewlińiz quwanışqa toladı. Bir qatar muzıkalıq atamalar menen tanısasız hám muzıkanı jaqsıraq túisine baslaysız.

Ana Watanımız, gózzal tábiyatımız, doslıq hám tınıshlıq haqqındaǵı kóplegen nama hám qosıqlardı tıńlaysız, olardı óz aldınızǵa hám birge aytıp úyrenesiz. Bunnan tısqarı pikirlew, oylap tabıw, dóretiwshilikke baǵdarlanǵan tapsırmalardı orınlaysız.

1-BAP NAMA

WATANÍMÍZDÍ JÍRLAYMÍZ

Gimn – mámleket nishanlarinan biri. Janajan Ózbekstanımızdın óz gimni bar. Onı tik turıp hám oń qolımızdı kóksimizge qoyǵan halda aytamız.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT MADHIYASI

A. Oripov sózi

M. Burhonov muzikasi

Serquyosh, hur o‘lkam, elga baxt, najot,
Sen o‘zing do‘stlarga yo‘ldosh, mehribon!
Yashnagay to abad ilm-u fan, ijod,
Shuhrating porlasin toki bor jahon!

N a q a r o t:

Oltin bu vodiylar – jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

Bag‘ri keng o‘zbekning o‘chmas iymoni,
Erkin, yosh avlodlar senga zo‘r qanot!
Istiqlol mash‘ali, tinchlik posboni,
Haqsevar ona yurt, mangu bo‘l obod!

N a q a r o t:

Oltin bu vodiylar – jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

Ózbekstan Respublikası Mámleketlik gimni sizge qanday tásir etkeni, gimnimiz qay jerlerde hám qanday ilajlarda aytilıwı haqqında aytıp beriń.

QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASÍNÍN MÁMLEKETLIK GIMNI

Ibrayım Yusupov sózi
Najimaddin Muxameddinov muzıkası

Jayhun jaǵasında ósken bayterek,
Túbi bir shaqası mıń bolar demek,
Sen sonday sayalı, quyashlı elseń,
Tınıshlıq hám ıǵbal sendegi tilek.

Naqıratı:

Diyqan baba nápesi bar jerinde,
Juwsan ańqıp, kiyik qashar shólinde,
«Qaraqalpaqstan» degen atıńdı,
Áwladlar ádiwler júrek tórinde.

Aydın keleshekke shaqırar zaman,
Mártlik miynet, bilim jetkerer oǵan,
Xalqıń bar azamat, dos hám miyirban,
Erkin jaynap-jasnap, máńgi bol aman!

Naqıratı

Qaraqalpaqstan Respublikası Mámleketlik gimni sizge qanday tásir etkeni, gimnimiz qay jerlerde ayılıwı haqqında aytıp beriń.

SÚYEMEN ELIMDI

B.Qayıpnazarov sózi

Á.Sultanov muzıkası

Súyemen ósken elimdi,
Súyemen sulıw jerimdi,
Súyemen hadal miynettiń,
Batırı bolǵan erimdi.

Súyemen awıl, qalamdı,
Aq altınlı dalamdı,
Paxtaniń sheber ustası,
Ádiwli ata-anamdı.

?! Qosıqtıń kóterińkiligin aytıp beriń. Jáne qanday qosıqlardı bilesiz?

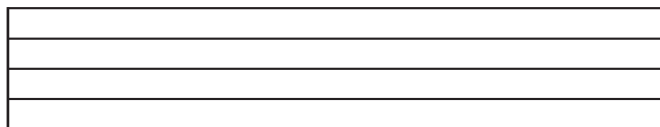
Sú-emen ósken e- lim -di súyemen sulıw

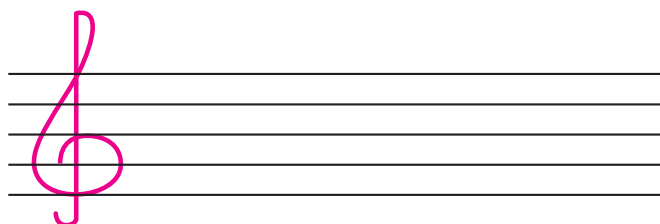
TÁKIRARLAW

NOTA JOLÍ. NOTALARDÍN JAZÍLÍWÍ HÁM ATALÍWÍ

Muzıka sesleri nota menen jazıladı. Notalar jazılatuğın bes sızıqqa NOTA JOLÍ dep ataladı.

Nota sızıđınıń basına SKRIPKA GILTI qoyıladı.

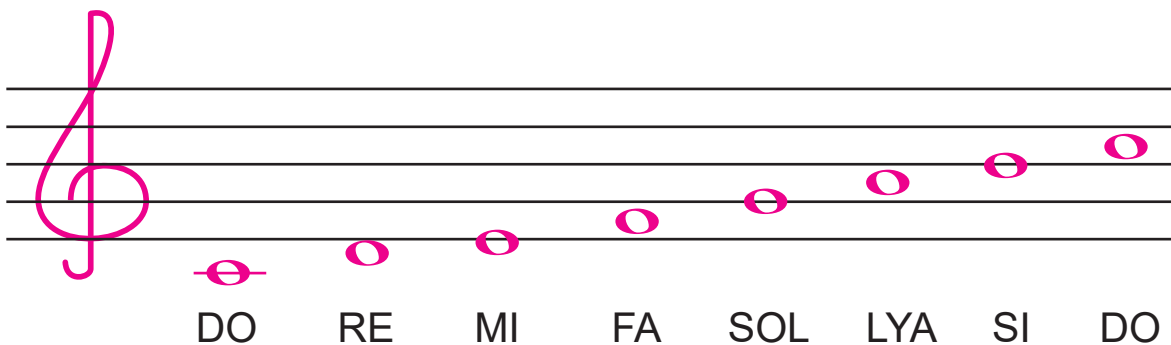

SKRIPKA GILTiniń aylana dógeregi nota sızıđınıń ekinshi sızığın orap alđanı hám sol sızıqta sol notası jazılđanı sebepli bul gilt SOL GILTI dep te ataladı.

Sol notası

Muzıkada jeti nota bolıp, olar nota sızıđınıń bes sızığına jaylastırıladı hám tómendegishe ataladı:

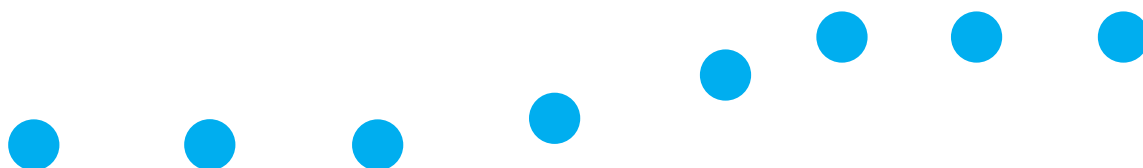
NAMA

Nama hárqanday muzikaniń tiykari. Ol túrli bálentlik hám uzınlıqta seslerdiń qosındısınan payda boladı. Namaniń jaǵımlılıǵı onıń tiykarǵı qásiyeti. Namalar qandayda bir saz áspabında yamasa hawaz benen ayıladı. Muzıkada qosıq, ayaq oyın namaları bar. Nama joqarıǵa hám páske qaray rawajlanıwı múmkin.

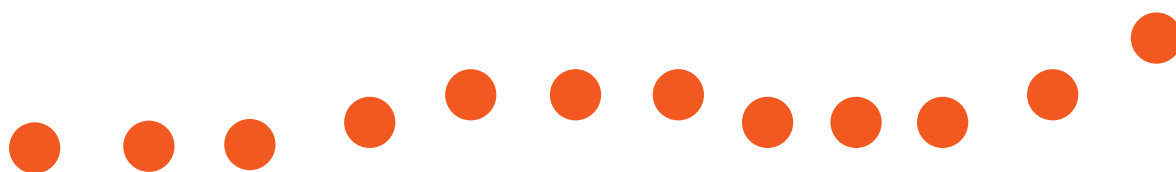
QARI NAVO

DO'LONCHA

NEVARALAR QO'SHIG'I

OQ LOLALAR

M. Leviyev muzıkası
 “Mahallada *duv-duv gap*” kino filminen

MAKTABIM

I. Muslimov sózi

Ona kabi mehribon,
Ilm-fanlarga makon.
Yayrab o'qiyman har on,
Qadrdonim, maktabim!

Senda fanlar xilma-xil,
Ongim o'sar yilma-yil.
Sevinchlarga to'lar dil,
Qadrdonim, maktabim!

F. Nazarov muzikasi

Men dunyoda baxtiyor,
Hech chekmayman alam-zor,
Vatanim – mangu gulzor,
Qadrdonim, maktabim!

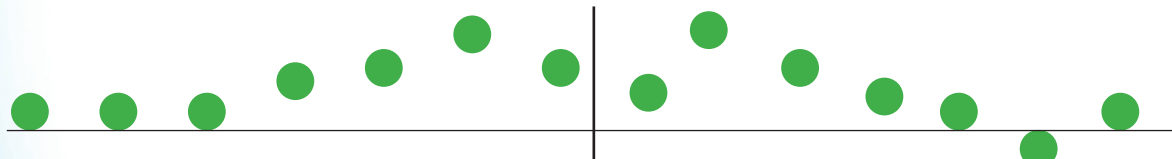
A'lo o'qishdir burchim,
Sarf etarman bor kuchim.
Ishlayman xalqim uchun,
Qadrdonim, maktabim!

O - na ka- bi meh - ri - bon, i- l(i)m, fan -lar- ga ma- kon.

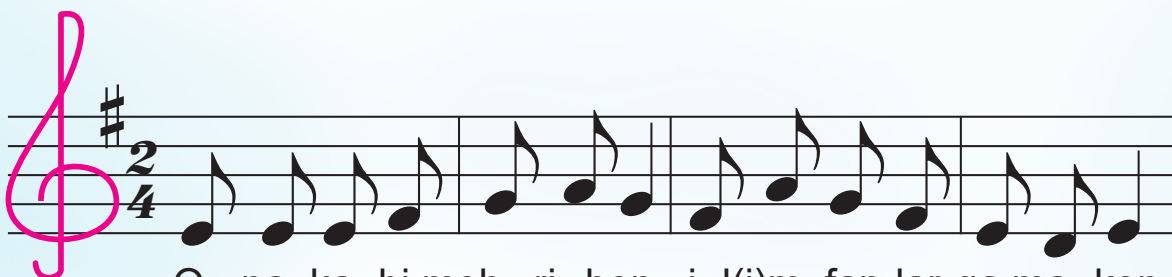
Eger nama shertilmegende, onı qalay atqarğan bolar edik?

O - na ka- bi meh - ri - bon, i- l(i)m, fan -lar- ga ma- kon.

Qosıqtıń nota tekstine qarap namanıń qalay rawajlanğanın aytıp berıń hám onıń háreketin kórsetıń.

«Mektebim» qosıgın saz benen qosıp aytıń.

O - na ka- bi meh - ri - bon, i- l(i)m, fan -lar- ga ma- kon.

Qosıqtıń nota tekstin joqarıdağı dóńgeleksheler menen salıstırıń.

TÁKIRARLAW

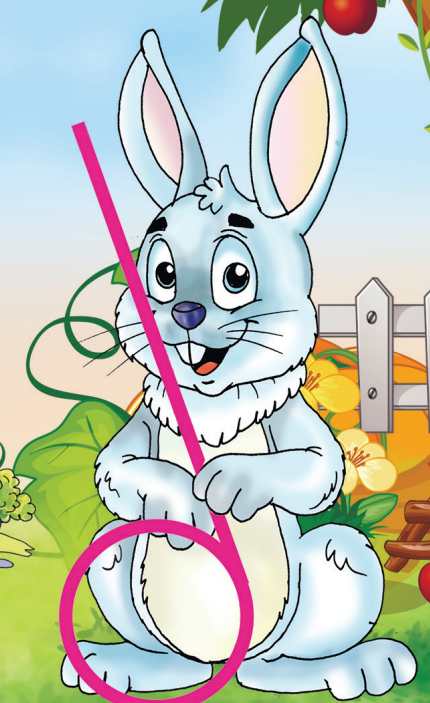
PÚTIN NOTA

Bilseń pútin notaman,
Hár notadan úlkenmen,
Meni sanap «4» ge,
Keyin dawam eteseń.

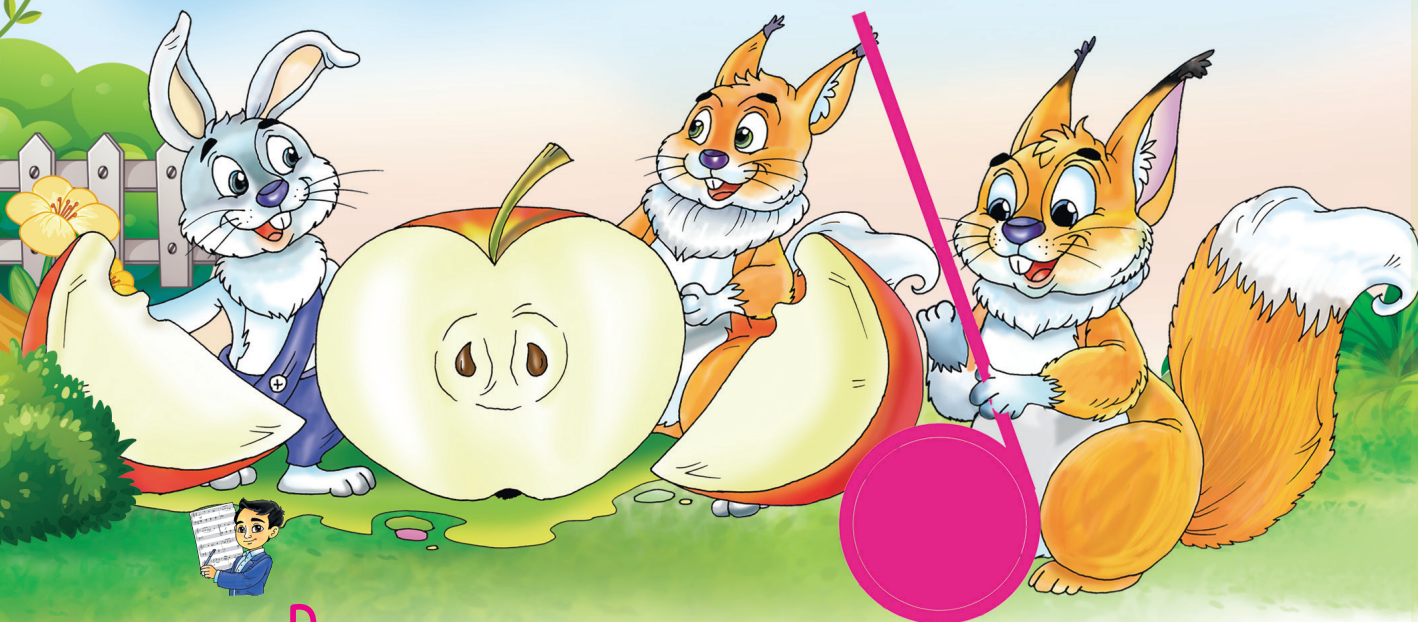
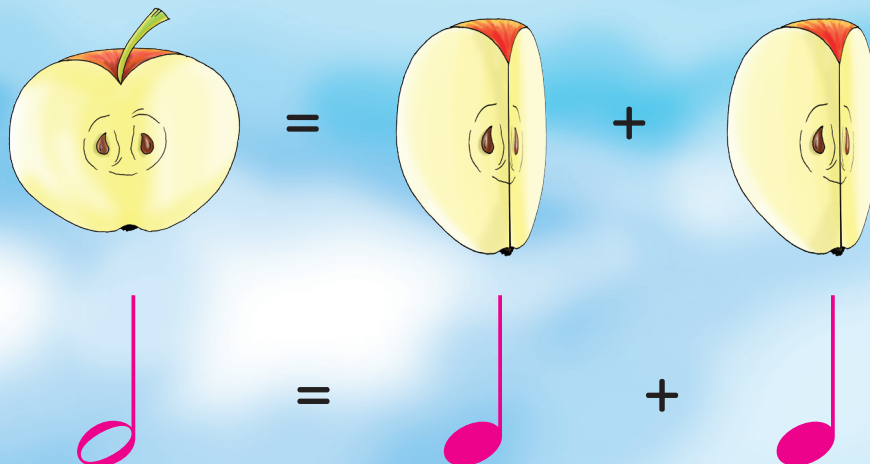
YARÍM NOTA

Men pútinniń yarımı,
Demek yarım notaman,
Sana meni «2 i» ge,
Dım quwanıp ketemen.

SHEREK NOTA

Bilseñ sherek notaman,
Kishkeneniñ gúlimen,
Qara qalday bir noqat,
Pútinniñ tórtten birimen.

FARG'ONACHA

Ózbek xalıq naması

Namadağı nota tekstinen yarım hám sherek notanı tabıń.

PALAW

G. Nurlipesova sózi

U. Abdullaeva muzikası

Miyman bolsań Aral, Ámiw boyına,
Jaqsı niyet, keńlik keler oyıña.
Miymanına qushaq ashıp qoy soyar,
Sarı palaw demlenedi toyına.

N a q ı r a t ı :

Awqatlardıń aǵlası,
Sarı palaw – pal palaw,
Ketpes yadтан mazası,
Al, miymanım, al palaw,
palaw, palaw, pal palaw,
Sarı palaw.

N a q ı r a t ı .

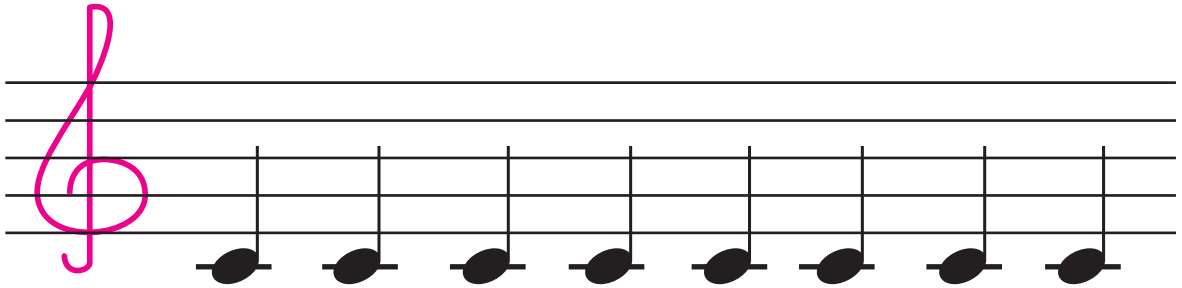
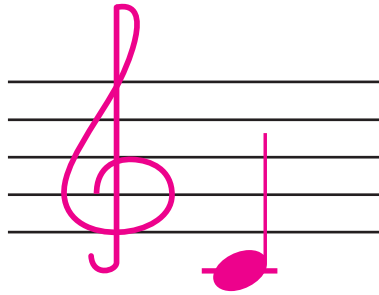
Qaraqalpaǵım meniń miymandos xalıq,
«Miymanǵa at soyǵan piyda qalıp».

Miyrimine qosıp barın beredi.

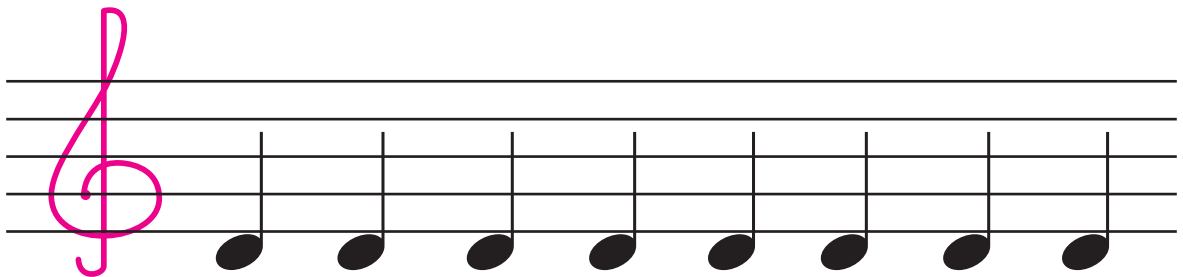
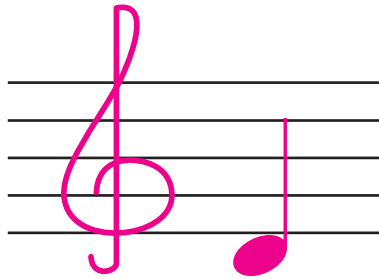
Taǵam tolı dásturqanı jasalıp.

DO

RE

QOSÍQ

Qosiq – qosiq qatarlarınan hám namadan jaraladı. Ol saz benen, geyde saz ásbaplırsız da ayılıwı múmkin. Qosiq bir yamasa birneshe atqarıwshılar tárepinen ayılıadı.

QARLÍGASH

M.Seytniyazov sózi

A.Qayratdinov muzıkası

Jay aldında sımılarǵa,
Kelip taǵı qonasań.
Búlkildep qızıl tamaǵıń,
Sulıw nama shalasań.

Naqıratı:

Qaǵıp, qaǵıp qanattı,
Diń hawaǵa ushasań.
Emin-erkin sayranlap,
Kókti sharlap qushasań.

O'YNAYLIK

A. Rahmat sózi

II. Akbarov muzikasi

Do, re, mi, fa, sol, sol, sol
Deb chertaman torimni,
Soz bo'lganda jaranglab
Kuyga solar barini.

Ulug' Vatan sha'niga
To'qiladi kuylarim.
Dutorim-la avj olar
Mening shirin o'ylarim.

Do, re, mi, fa, sol, sol, sol deb cher-ta-man to-rim-ni.

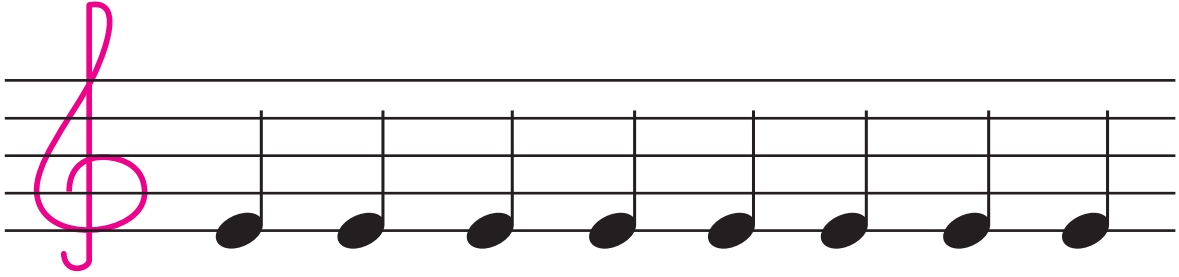
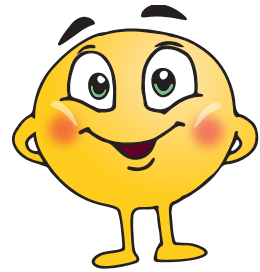
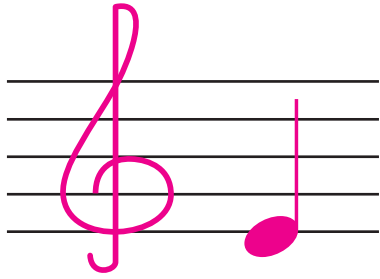
Do, re, mi, fa, sol, sol, sol deb cher-ta-man to-rim-ni.

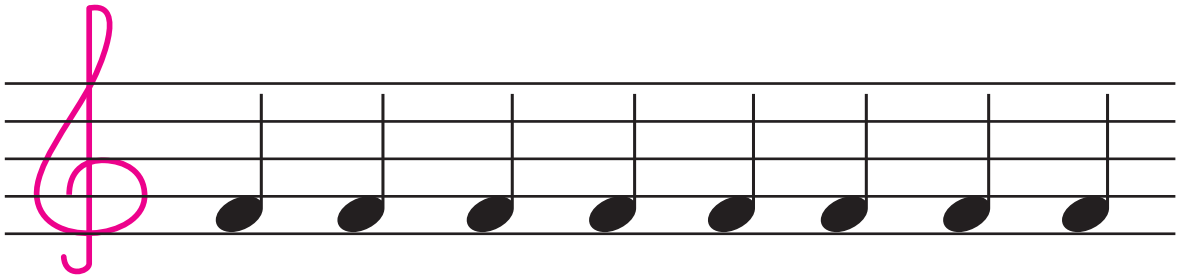
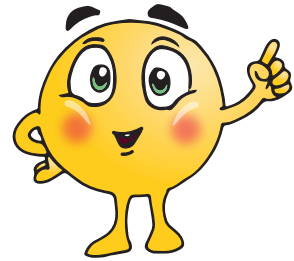
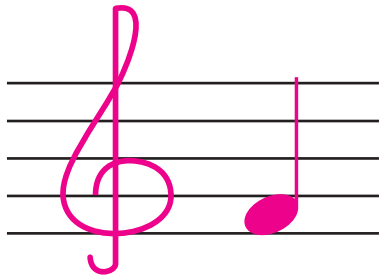
Qosiqtiń dóńgeleksheler túrindegi sesleriniń uzın-qısqa-lıgın nota sózi menen salıstırın.

MI

FA

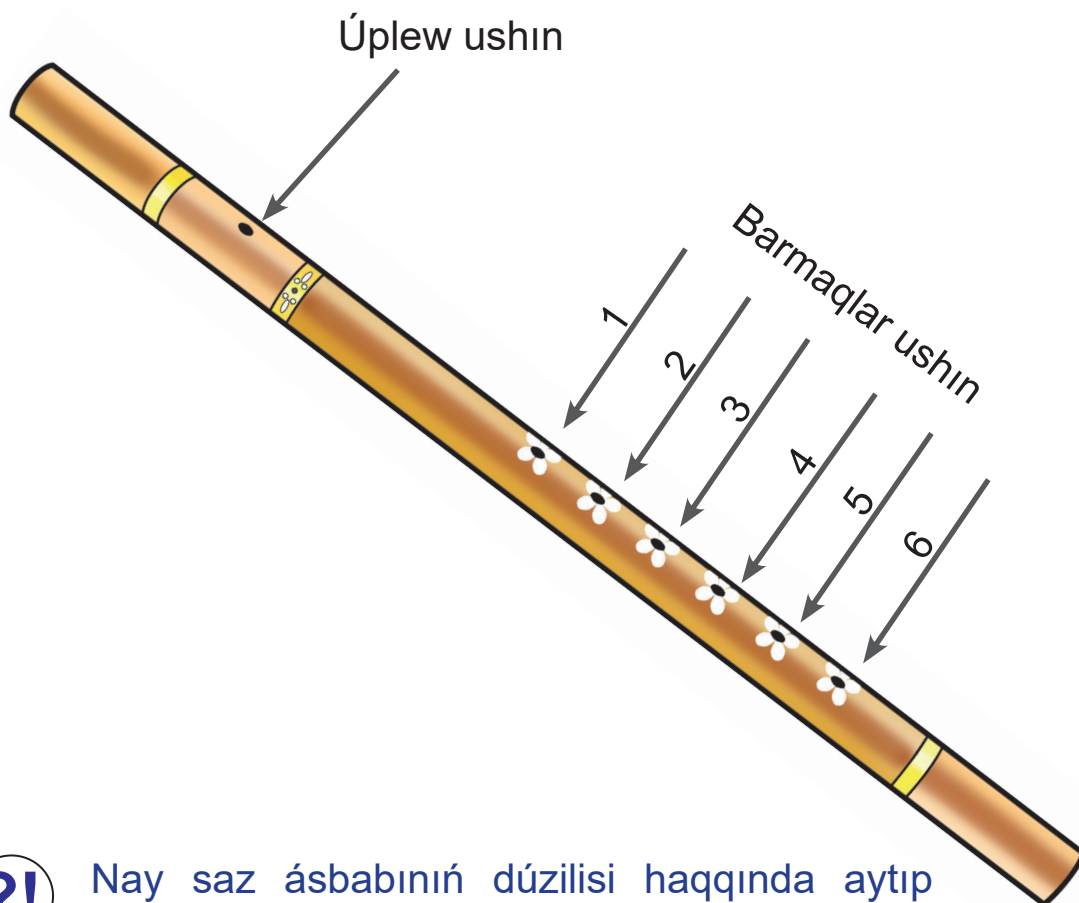
$\bigcirc = \text{note} + \text{note} + \text{note} + ?$

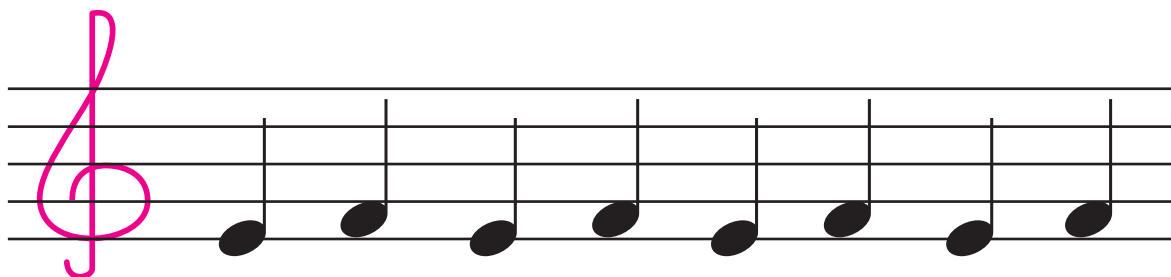
MILLIY SAZ ÁSBAPLARÍ

NAY

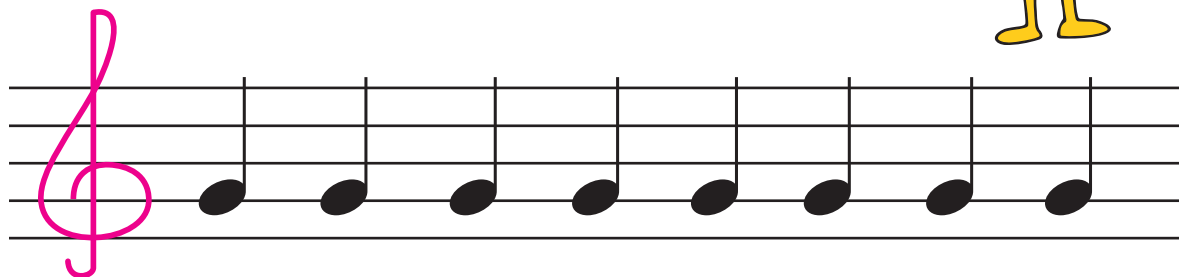
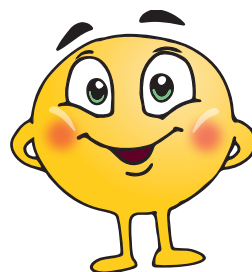
Nay – qamıs yaki erik aǵashınan jasalıp, úplep shertiletuǵın ásbap. Ol qaptalınan uslap shertiledi. Onıń tiykarǵı 6, joqarıda 2 hám tómeninde bir járdemshi tesiksheleri bar. Nay – úplep shertiletuǵın milliy saz ásbaplarınan biri.

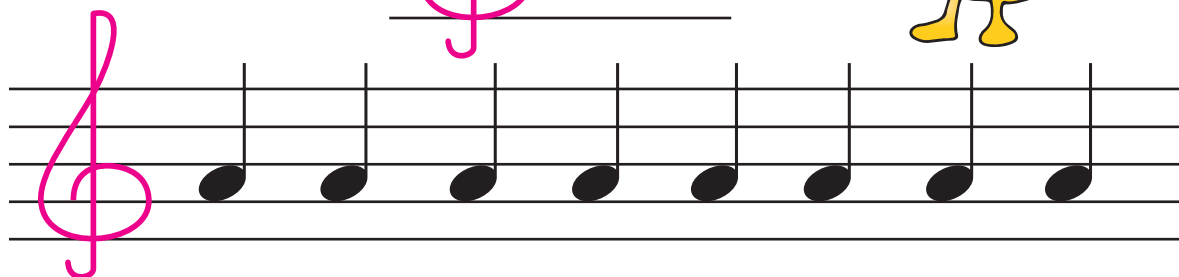
Nay saz ásbabınıń dúzilisi haqqında aytıp beriń. Naydıń sestin tembrinen ajratıp biliń.

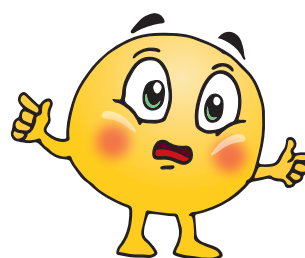
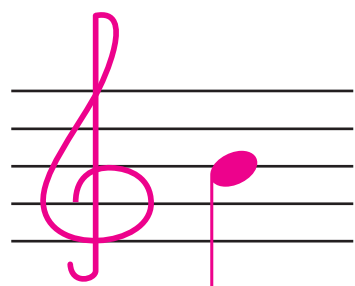
SOL

LYA

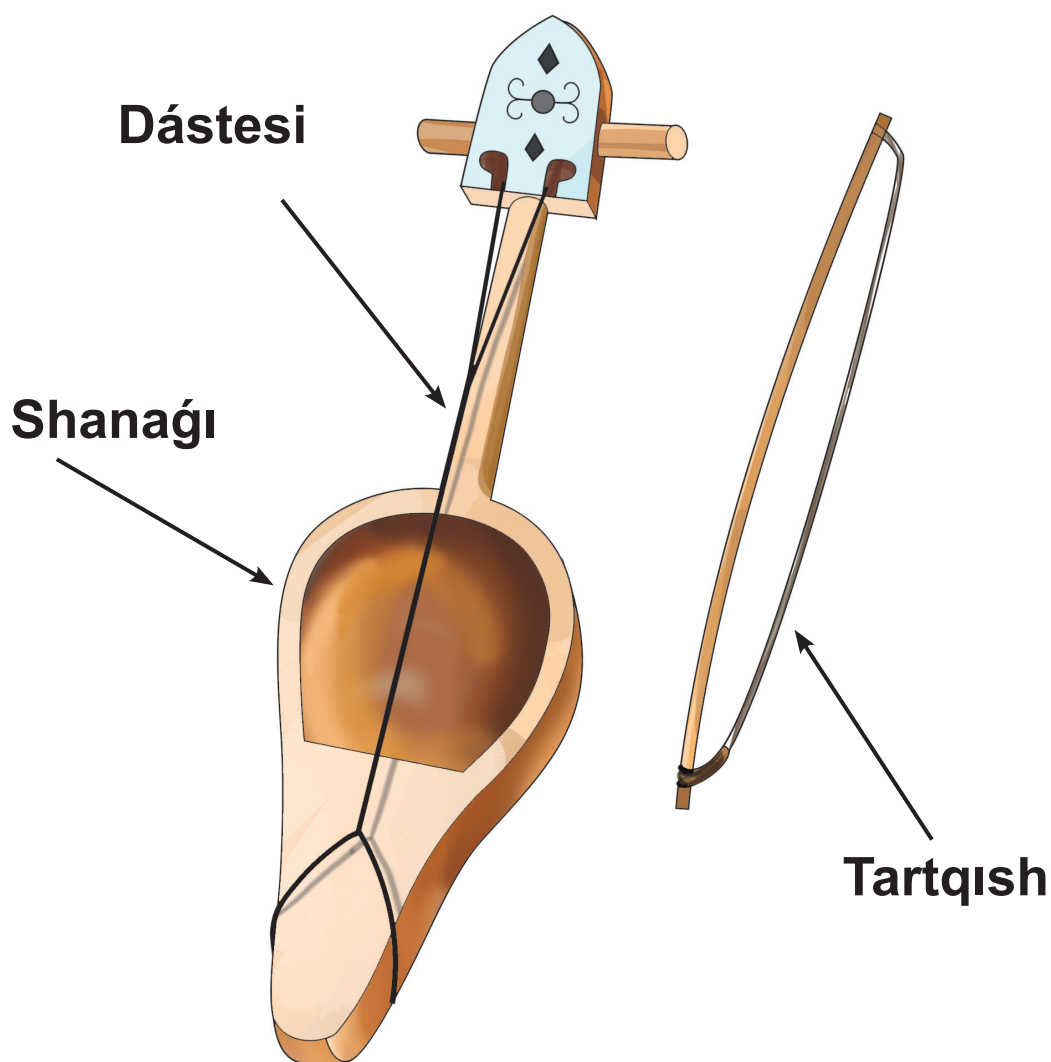
SI

QARAQALPAQ SAZ ÁSBAPLARÍ

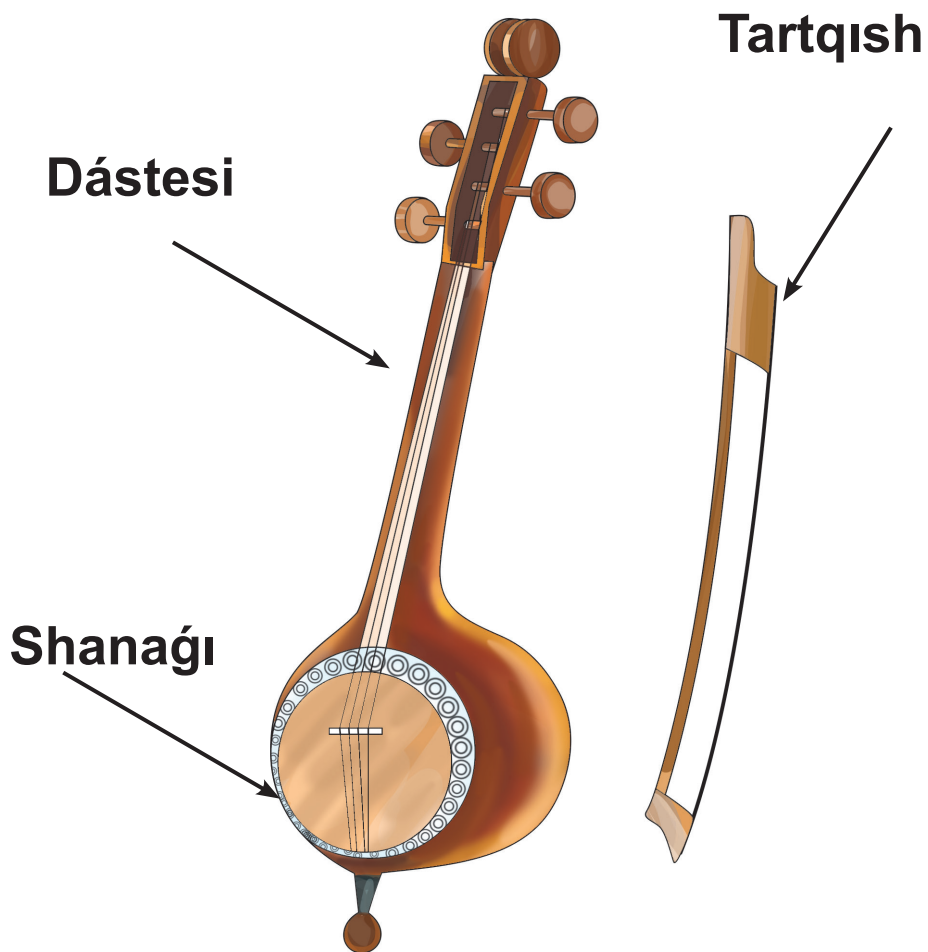
QOBIZ

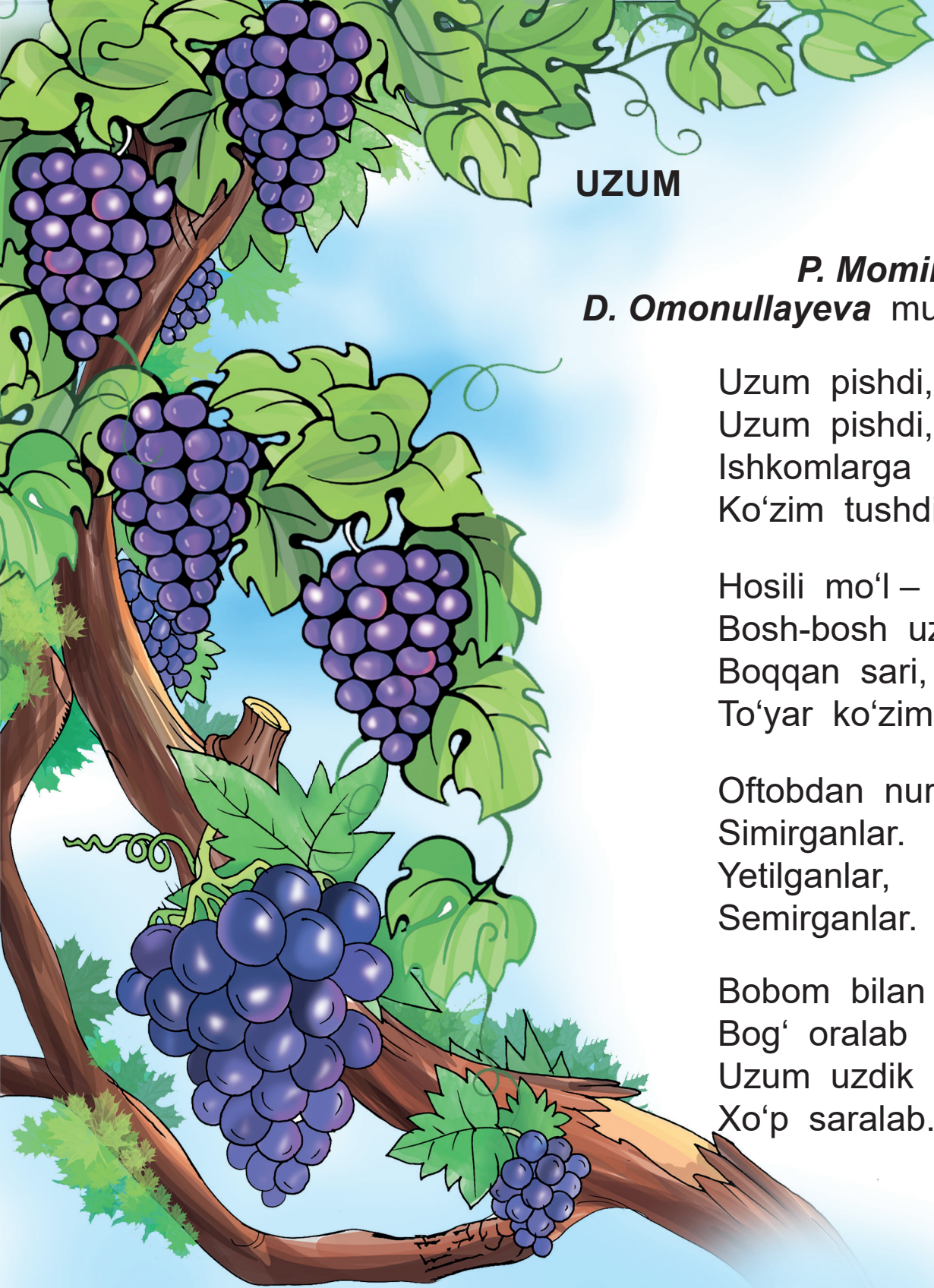
Qobiz sırtqı kórinisine qaray eki túrge bólinedi. Dástesi menen shanağı bir tutas jonıp islengen birinshi túri. Dástesi menen shanağı bólek soǵılıp, bir-birine kiygizilip shertiletuǵın ekinshi túri qurama qobız jiyi gezlesedi.

GIRJEK

Girjek – eski milliy saz ásbaplarınan biri. Ol tartqısh menen shertiledi.

UZUM

P. Momin sózi
D. Omonullayeva muzikası

Uzum pishdi,
Uzum pishdi,
Ishkomlarga
Ko'zim tushdi.

Hosili mo'l –
Bosh-bosh uzum.
Boqqan sari,
To'yar ko'zim.

Oftobdan nur
Simirganlar.
Yetilganlar,
Semirganlar.

Bobom bilan
Bog' oralab
Uzum uzdik
Xo'p saralab.

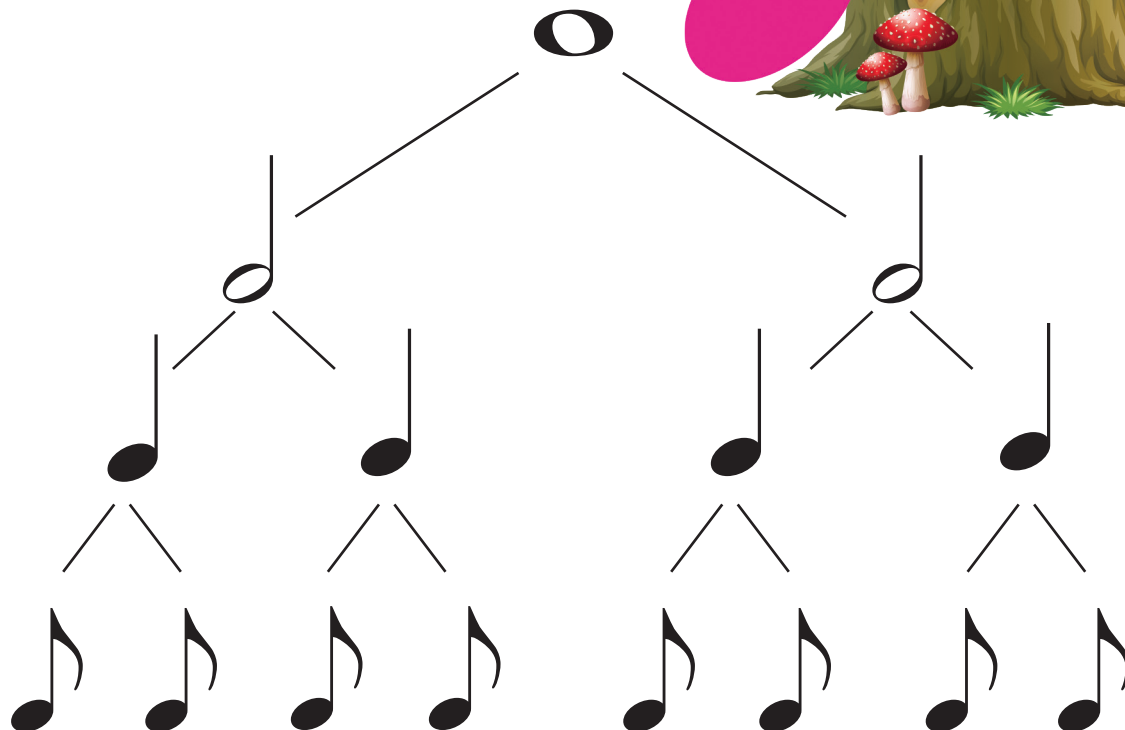
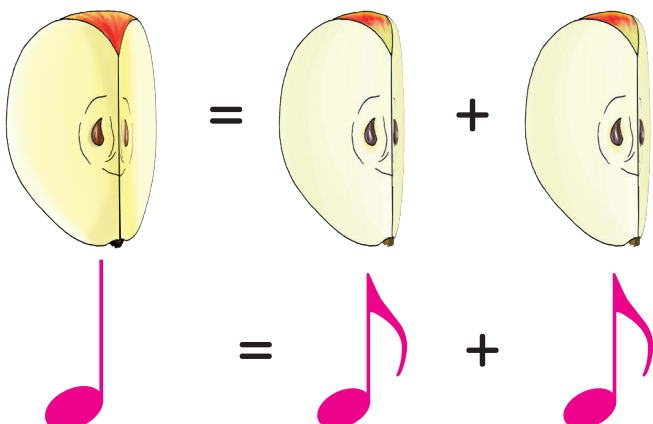

Uzum pishdi, uzum pishdi, ish-kom-lar-ga ko'zim tushdi.

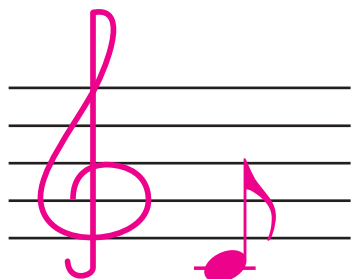

SEGIZLIK NOTA

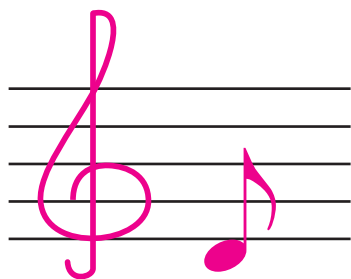
Men segizlik notaman,
Bayraqsham bunnan derek,
Qay qosiqta ushirasam,
Meni tez shertiwi kerek.

DO

RE

2-BAP JEKE HÁM KÓPSHILIK BOLÍP ATQARÍW

JEKE ATQARÍW

Súwrettegi sazendege qarań. Ol saz ásbabında namanı bir ózi atqarmaqta. Namanı sazendeniń bir ózi shertiwi – **jeke atqarıwshılıq** dep ataladı.

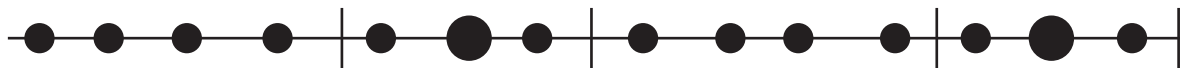
ALMA

Nawrız Japaqov sózi
Alımjan Xalimov muzıkası

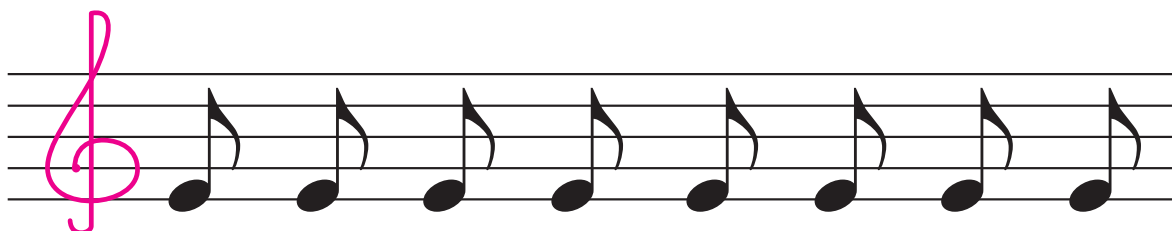
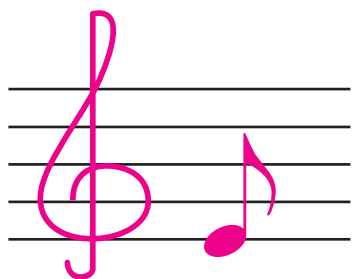
Bağ ishinde tur alma,
Deydi onı mazalı.
Qoldı sozsam almağa,
Bolmayman ba jazalı?

Kóz aldım da kún sayın,
Meni ózine tartadı,
Kórgen sayın almanı,
Muhabbatım artadı.

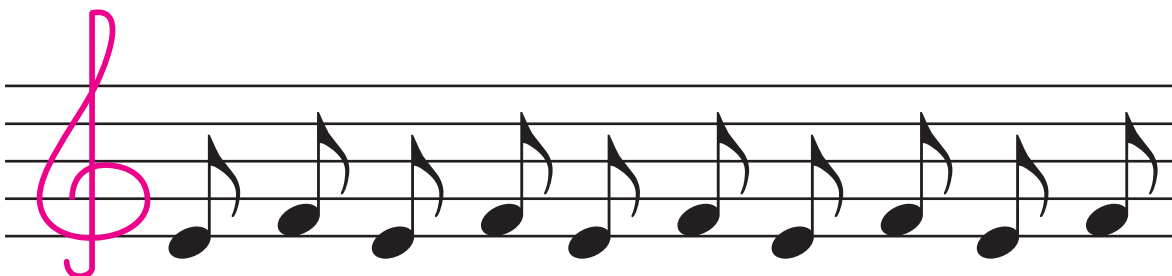
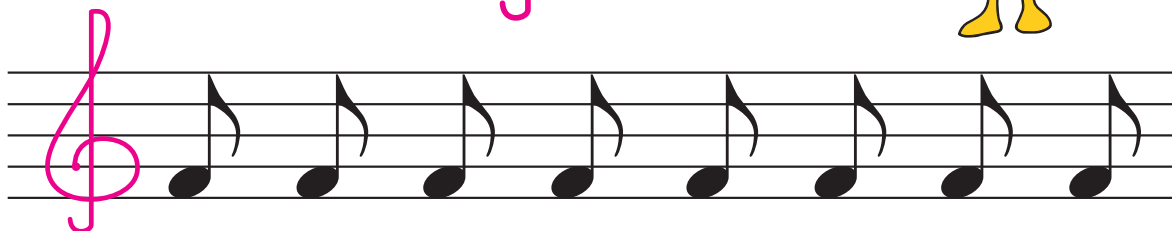
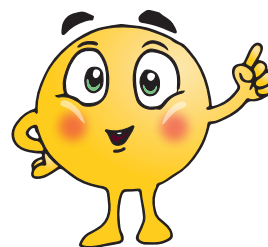
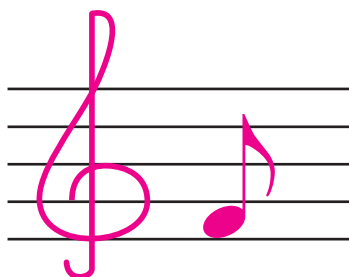

Bağ i- shin- de tur al- ma, dey- di o- nı ma- za - lı.

 MI

FA

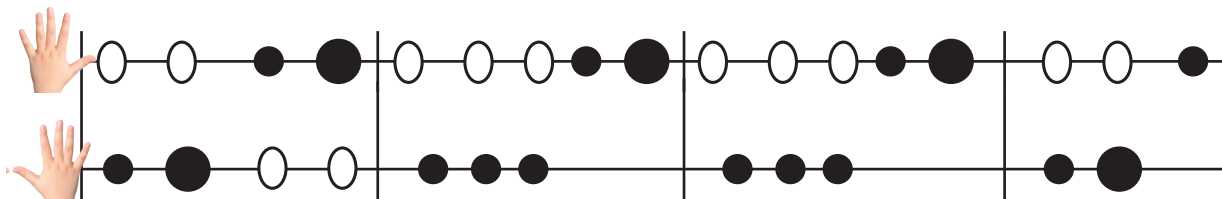
MAQTANISHIM – BAS NIZAMIM

Mámleketimiz konstituciyası – elimizdiń bas nızamı.
Onda Watanımızda jasap atırǵan insanlardıń tiykarǵı
huqıqı, minneti hám erkinlikleri belgilep berilgen.

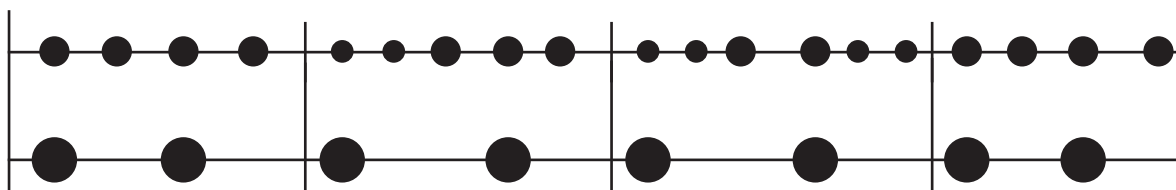

ĞULPAQ

Qaraqalpaq xalıq naması

?! Namanı atqarıń:

QADIM TURON

P. Momin sózi

N. Narxojaev muzikasi

Uch, Humo qush,
Parvozi xush.
Osmonimda,
Makonimda.

Naqarot:

Keng Turkiston
Menga makon.
El – qadrdon,
O‘zbekiston.

Samosi sof,
Chaqnar oftob.
Bag‘ri kengdir,
Do‘sti tengdir.

Naqarot.

Aytay chindan,
Baxtim sendan.
Sen doimo
Bor bo‘l, Humo!

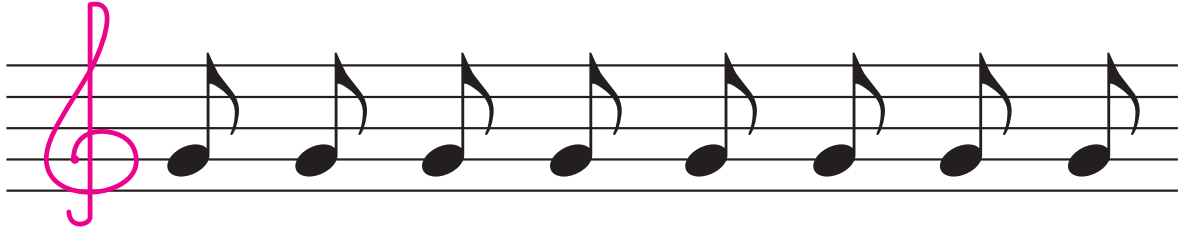
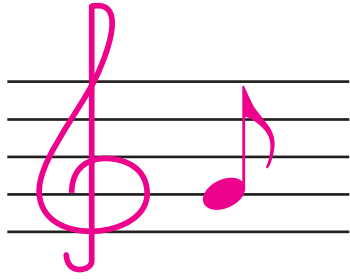
Naqarot.

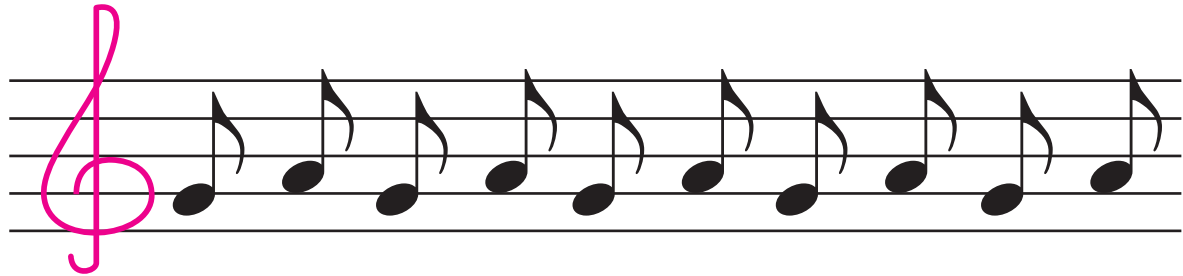
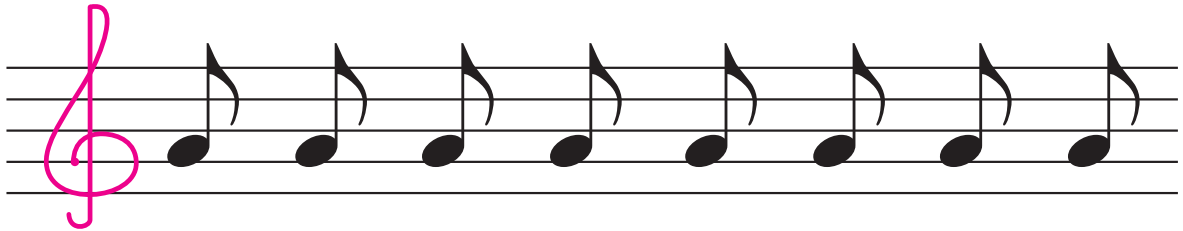
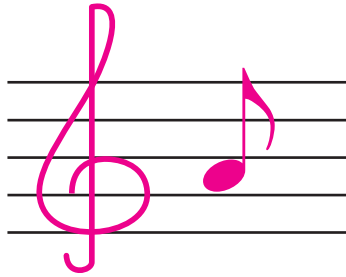
Hand icon, drum icon, musical staff with notes and a treble clef. The staff is in 2/4 time and has a key signature of one sharp (F#).

SOL

LYA

#

BIRGE ATQARÍW

Eki saz ásbabında birge nama shertiw birge atqaríw delinedi. Bunda olar birin-biri tıńlap, shertedi.

Jeke atqaríwshılıq penen birge atqaríwshılıqta qanday pariq hám uqsaslıqtı sezdińiz?

YOMG'IR

T.Ubaydulla sózi

N.Narxojayev muzikası

Shivir-shivir shivirlab,
Yomg'ir yog'di shitirlab.
Bo'g'otlarga berkindi
Sho'x chumchuqlar pitirlab.

Naqarot:

O'ynab-o'ynab tushar suv,
Kuylab-kuylab tushar suv.
Yer bag'rini to'ldirib,
Quvnab-quvnab tushar suv.

Yomg'ir yog'ar paqirlab,
Chuchvarasi vaqirlab.
Har tomchi qut, baraka,
Yashnaydi dala, qirlar.

Naqarot.

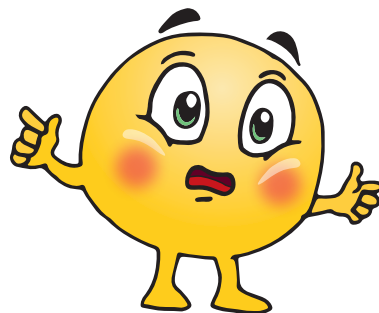
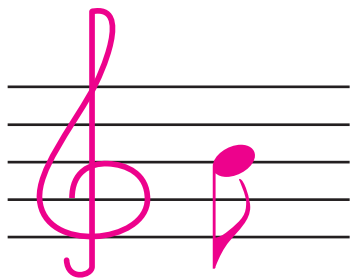
Shi-vir, shi-vir, shi-vir - lab, yom-g'ir yog'-di shi-tir - lab,

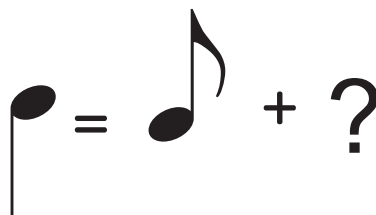
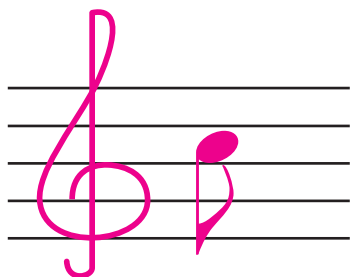
Bo'-g'ot-lar-ga ber-kin-di sho'x chumchuq-lar pi - tir - lab.

SI

DO₂

QOSIQSHILIQ HÁM SÁZENDELİK

Qosiqshılıq bul qosiq aytıw menen baylanıslı muzikalıq kásip. Qosiqshılar qosıqtı saz benen birge yamasa sazsız da aytadı.

Sazendelik bolsa saz ásbabında nama shertiw menen baylanıslı muzikalıq kásip. Sazendeler namanı hár qıylı saz ásbaplarında shertedi.

Qosiqshi menen sazendeniń atqarıwın tıńlap, bir-birinen pariqlaw.

DANGASA

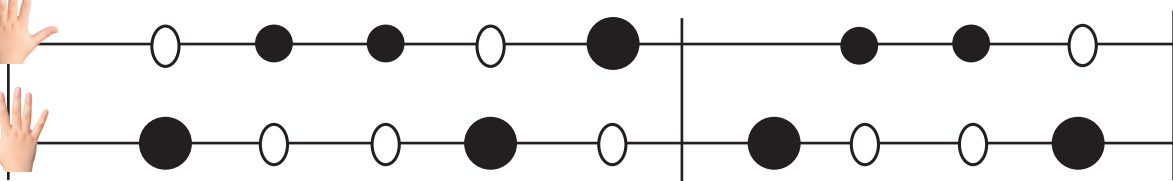
M. Tajibaev «Dugoh» maqami namasi tiykarında dóretken

Dangasaning holi yomondir,
 Dars qilgani qo'li bormaydi.
 Ketayotgani yomon tomondir,
 Qo'lin sovuq suvga urmaydi.
 Dangasa bo'lmang, dangasa,
 G'ayratli bo'ling, g'ayratli bo'ling.

Dan - ga - sa bo'l- mang, dan - ga - sa - a.

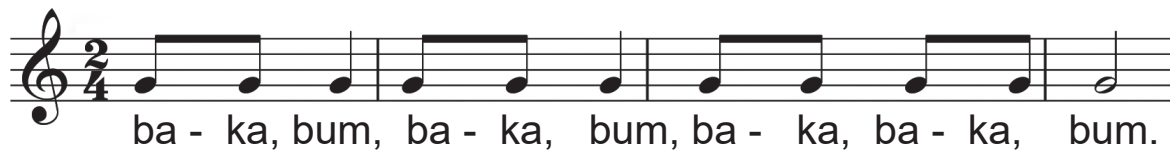
«Dangasa» qosig'iniń ritmin nota sózi menen salıstırıń.

NOTALARDIŇ TOPARLARÍ

Nota jazıwında segizlik notalardı jazıw qolay bolıwı ushın olar bir sızıq penen birlestiriledi. Segizlik notalar ekewden, ayırım jaǵdaylarda tórtewden birlesedi. Bunıń ushın olardıń bayraqshaları bir-birine tutastırıladı.

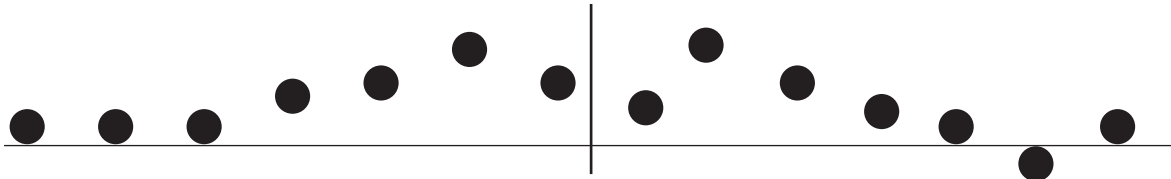
Berilgen shınıǵıwdaǵı sherek notalardı «bak», segizlik notalardı bolsa «bum» buwınları menen aytıp, qosılamız:

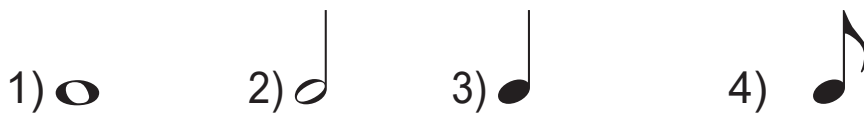
BEKKEMLEW USHÍN SORAW HÁM TAPSÍRMALAR

1. Nama degen ne? Nama qalay háreketke keliwi múmkin?

2. Berilgen noqatlardıń háreketine qarap, olar siz úyren-gen qaysı qosıqta ekenligin aytıń.

3. Tómendegilerdiń qaysısı sherek nota?

4. + ? =

5. + ? =

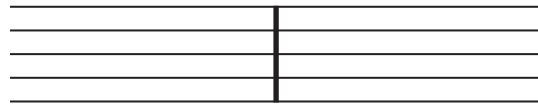
7. Bulardıń qaysısı girjek?

3-BAP MUZÍKA SAWATÍNA SAYAXAT

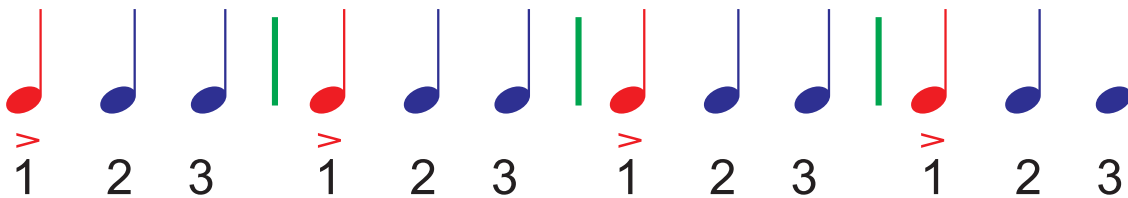
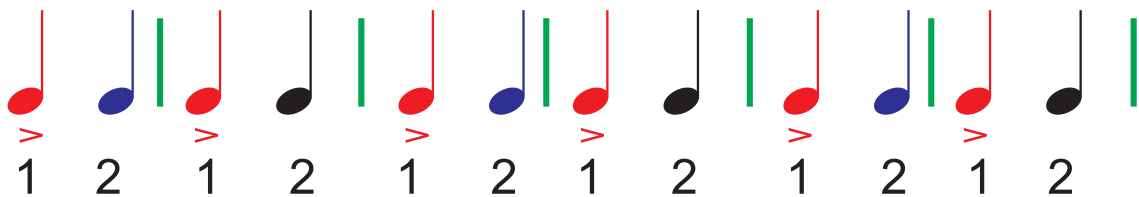
TAKT HÁM TAKT SÍZÍGÍ

Nama taktlarğa bólinedi.

Takt kúshli hám kúshsiz úleslerden turadı.

Kúshli úlestiń aldına tik sızıq qoyladı.

Bul sızıq **takt sızıgı** dep ataladı.

TOP-TOP

I. Yusupov sózi

U. Abdullaeva muzikasi

Naqıratı:

Top-top domalaq,
Qayda kettiń jumalap,
Top-top, top-top domalaq,
Qayda kettiń jumalap.

Bala, bala, bala,
Etken isiń shala.
Aytshı qáne nege sen,
Meni suwǵa tebesiń.

Naqıratı:

Batpaqqa da basasań,
Shańǵa taslap qashasań,
Sol ushın aytpayman,
Úyge de qaytpayman,
Salmadan ıǵaman,
Stadionnan shıǵaman.

Naqıratı.

Top - top do- ma- laq, qay - da ket - tiń ju -ma -lap

BOBOM – QAHRAMON

A. Haydarov sózi hám muzıkası

Bobom – qahramon,
Urushda bo‘lgan.
Yovlar ustidan
G‘alaba qilgan.

Naqarot:

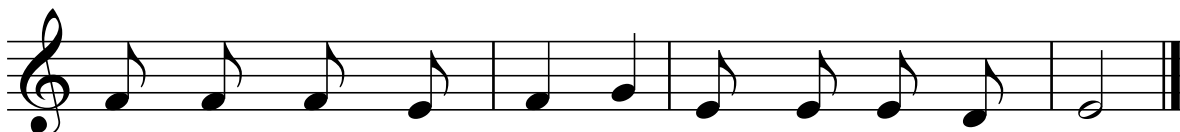
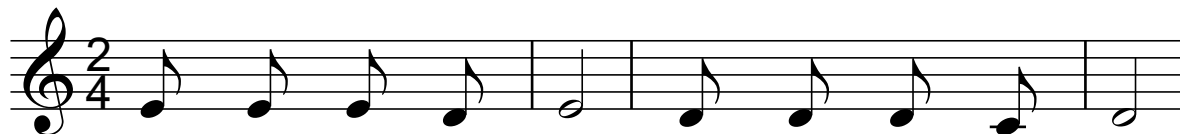
Qahramon, qahramon,
Bobom – qahramon.
Bobojon, doimo
Bo‘ling sog‘-omon.

Jang-u jadalda
Quchgan zafarlar.
Ko‘ksida to‘la
Orden-medallar.

Naqarot.

E‘zozda doim
Bobomday mardlar.
Elin asragan
Botir askarlar.

Naqarot.

ÓLSHEM

Muzıkadağı ólshem taktiń sıyımlılıǵın, yaǵnıy bir taktke neshe nota jaylasatuǵının kórsetedi.

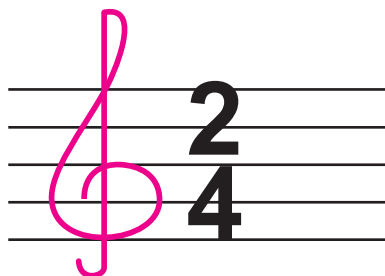
Ol biri ekinshisiniń ústine jaylasqan eki san kórinisinde jazıladı.

Tómendegi úlgide mine sonday jazıwları kóriwimiz múmkin:

2	3	4
4	4	4

2 — takttegi úles (eki)
4 — hárbir úlestiń uzınlıǵı (sherek)

Muzıkalıq shıǵarmanıń ólshemi muzıka gıltinen keyin qoyıladı.

SANAWDÍ ÚYRENEMİZ

2
4

1, 2
1 2
1 2

3
4

1, 2
1 2
1 2
3
3
3

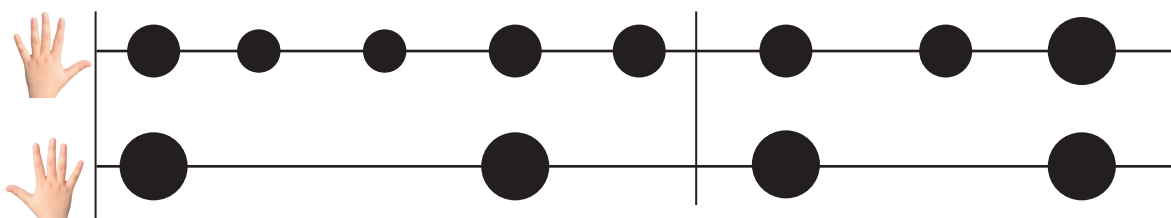
4
4

1, 2, 3, 4
1, 2
1 2
1 2
1 2
3 4
3 4
3 4
4

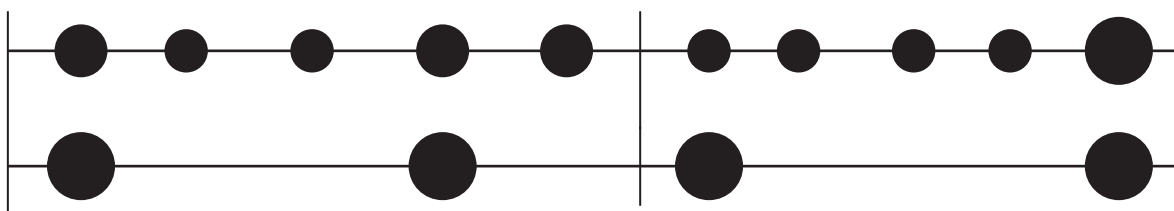

QASHQARCHA

Ózbek xalıq naması

?! «Qashqarsha» namasın eki toparǵa bólinip aytıń.

BERDAQ BABAM

X. Saparov sózi

U. Abdullaeva muzikası

Jas áwladqa berdiń aqıl,
Qosıqlarıń boldı naqıl.
Sizdi umıtpaydı xalqıń,
Dana shayır Berdaq babam.

Naqıratı:

«Jigerli bol jastan balam!»
Sóziń quwat berdi maǵan.
Búgin dórep erkin zaman,
Mańgi jasar Berdaq babam.

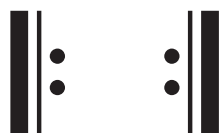
Bolǵan menen dáwir qanday,
Janǵa jaǵar sóziń palday.
Sizdi kórer jalǵızınday.
Xalqıń bárhá Berdaq babam.

Naqıratı.

?! Jáne qaysı shayırlar haqqında qanday qosıqlardı bilesiz?

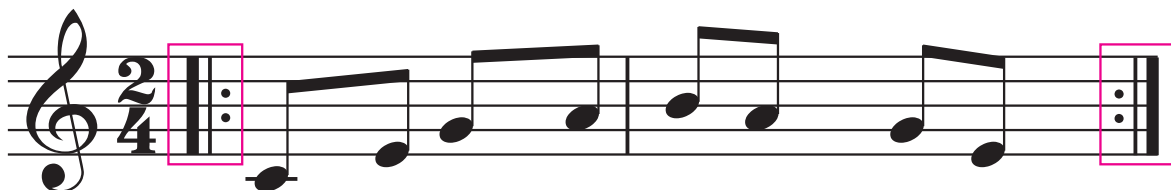
REPRIZA

Namaniń tiykarǵı bólimi
Jáne jańlaydı tákirar.
Bul bólimniń bir shetinde
Repriza belgisi bar.

Muzikalıq shıǵarmanıń qandayda bir bóliminiń tákirarlanıwın bildiretuǵın belgi «repriza» dep ataladı.

Usı súwrette qızıl jolaq penen ajratılǵan repriza belgisin kórip tursız.

Muzikalıq shıǵarmadaǵı bul qos noqatlıq belgi – repriza belgisiniń arasındaqı bólimi tákirarlanatuǵının bildiredi.

Dan-ga - sa bo'l-mang, dan-ga- sa - a.

An-jir qi-ziq-dir o' - zi, lekin bit-ta - dir ko' - zi.

Repriza belgisi menen takt sızıǵı bir-birinen qalay parıqlanadı?

VALS

P. Chaykovskiy muzikasi
"Bolalar albomi"nan

Vals jup-jup bolıp, tegis aylanıw menen atqarılatuǵın ayaq oyın. Ol tiykarınan úlken ayaq oyın keshelerinde atqarıladı.

NAVRO'ZIM – SHO'X SOZIM

H. Rahmat sózi
N. Narxojaev muzikasi

Navro'z keldi, Navro'z keldi kulib-kulib,
Bog'-u dalam, bog'-u dalam gulga to'lib,
Qushlar sayrar juft-juft bo'lib.

Naqarot:

Navro'zim – o'z so'zim, shod ovozim,
Shod ovozim, sho'x sozim.

Navro'zimni sevar jahon, sevar jahon,
Ona diyor, hur guliston, hur guliston,
Kundan kunga zavqli davron.

Naqarot:

Navro'zim – o'z so'zim, shod ovozim,
Shod ovozim, sho'x sozim.

Qosiq ritmin nota sózi menen salistiriń.

Nav-ro'z kel - di, nav- ro'z kel - di ku- lib ku - lib

MAJOR HÁM MINOR

Muzıka elatında,
Bar eki aǵa-ini.

Major – kewilli hám shadlı,
Shadlı namalar gúli.

Ekinshi bala **Minor**,
Ol – názik hám oyshań
Jaǵımlı dawıs penen,
Oyıńızdı biylep alǵan.

Major hám **Minor** biraq,
Barqulla birge – inaq.

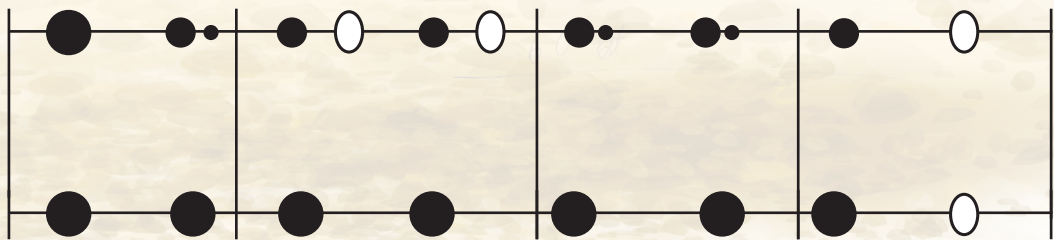
TOREADOR MARSHÍ

J. Bize muzıkası

Marsh – sapqa dizilip júriwde atqarılatuğın saltanatlı muzikalıq shıǵarma.

Bir orında turıp namaǵa qosıp qádem basıń.

#

#

#

#

GÜLLERİM

Tolibay Qabulov sózi **Óserbay Allanazarov** muzıkası

Náwbáharde tańlarda,
Miń qubiltıp túrlerin,
Írgalısar baǵlarda,
Meniń ekken güllerim.

Gúlge qarap búlbúller,
Hár namaǵa sayraydı,
Ashılısıp ál qızıl güller,
Onnan sayın jaynaydı.

Naqıratı:

Qızıl-jasıl dónip tur,
Meniń ekken güllerim.

«Gúllerim» namasınıń ritmik ayılıwın nota teksti menen salıstırıń.

Notaǵa qarap ayıń.

Náw-bá- hár- de tań- lar- da,

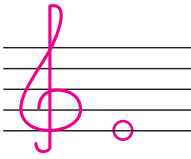
Miń qu- bil- tıp túr - le - rin,

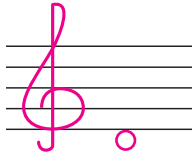
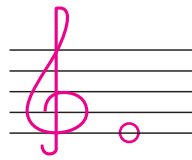

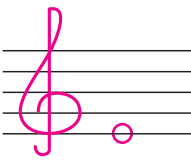
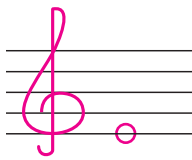
MUZÍKALÍQ REBUSLAR

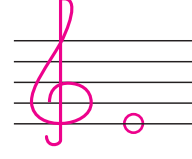
Rebuslar sizge bir dúnya zawıq baǵıshlaydı, pikirlewge úyretiwshi, sóz qorın bayıtıwshi, dıqqatlıraq bolıwǵa baǵdarlawshi oyın túri bolıp tabıladı. Muzikalıq rebuslardı sheshiw ushın **do, re, mi, fa, sol, lya, si** notalarınıń nota sızıǵında jaylasıw tártibin biliwdiń ózi jetkilikli.

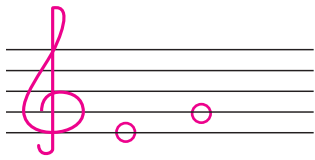
Notalardı anıqlań hám jasırılǵan sózlerdi tawıp, muzikalıq rebustı durıs oqıń.

 – birinchi nota z

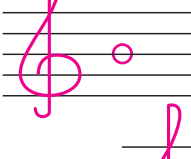
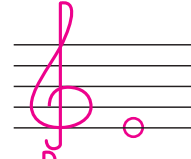
 – buslar yecha z.

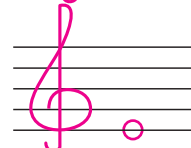
 – yovlaydi mushuk,

 – zoga ucha z.

 – va masala,

 – yangraydi ashula.

 – yettinchi nota z,

Yana ga qayta z.

BIZ BAXÍTLÍ BALAMÍZ

Q. Ótegenov muzikası

Namanıń háreketi súwretlengen tómenдеgi úlgilerden qaysısı Q. Ótegenovtıń «Biz baxıtlı balamız» namasına tuwrı keledi?

4-BAP BALALAR BASTAKOR HÁM KOMPOZITORLARÍ

Shermat Yarmatov

Balalardıń jaqsı kóretuǵın kompozitorı Shermat Yarmatov 1939-jılı Fergana wálayatında tuwılǵan. Kóp jıllardan beri jas qosıq ıqlasbentlerine kórkem óner sırların úyretip kiyatır. Ustaz kompozitor dúzgen «Bulbulsha» balalar ansambli tek respublikada emes, al kóplegen shet mámleketlerde ózbek balalar qosıqshılıq ónerin keń túrde tanıtpaқта. Shermat Yarmatov «Oymomojon rom bo'ldi», «G'ildiragim», «Soǵlom avlod qo'shiǵı», «Oy bo'lamiz, toy bo'lamiz» sıyaqlı onlaǵan qosıqlardı dóretken.

Balalar qosıqshılıǵın rawajlandırıwǵa qosqan úlesi ushın «Soǵlom avlod» ordeni menen sıylıqlanǵan.

O'YNADIK, HECH TO'YMADIK

P. Momin sózi
Sh. Yarmatov muzikasi

Bag'ri ko'm-ko'k dalalar,
Gullari ko'p dalalar.
Qarang, juda keng ekan,
Bir olamga teng ekan.

Naqarot:
Dalalarda o'ynadik,
Hech o'yinga to'ymadik.

Oftob bizni ko'rardi,
O'ynaymi, deb so'rardi.
Shamol asta yelardi,
Davramizga kelardi.

Naqarot.

Bag'-ri ko'm-ko'k da-la-lar, da-la-lar.

SOĞLOM AVLOD QO'SHIG'I

T. Bahromov sózi

Sh. Yarmatov muzikası

Quyosh bo'lsin, oy bo'lsin,
O'zbekiston boy bo'lsin.
Menga atlas, ukamga
Gijinglagan toy bo'lsin.

O'saversin bo'yimiz,
Tenglik – orzu-o'yimiz.
Bu dunyoda bor bo'lsin
O'zbekiston – uyimiz.

Naqarot:

Dadam yuzga kirsinlar,
Ayam yuzga kirsinlar.
Bizlar yuzga kirganda
Yonimizda yursinlar.

Naqarot.

?! «Salamat áwlad qosıǵı»nıń ritmin nota sózi menen salıstırıń.

Qu- yo (o)sh bo'l - sin, oy bo'l - si (i)n,

O'z - be- kis - to (o)n boy bo' - (o'l) - sin.

Nadim Narxojaev

Balalardıń jaqsı kóretuǵın kompozitorı Nadim Narxojaev 1947-jılı Tashkent qalasında zıyalılar shańaraǵında tuwılǵan. Ol balalar qosıqshılıq kórkem óneri rawajlanıwına úlken úles qosqan kompozitorlardan biri. Zamanlas shayırlar menen birgelikte balalar ushın 200 den artıq qosıqlar dóretken.

Nadim Narxojaevtıń «Qor», «Navro‘zim – sho‘x sozim», «Chamandagi gullarmiz», «Yaxshi bola», «Gullar – manim kulganım», «O‘zbekimdan aylanay», «Hakkalar» sıyaqlı júzlegen qosıqlardı balalar jaqsı kórip aytadı.

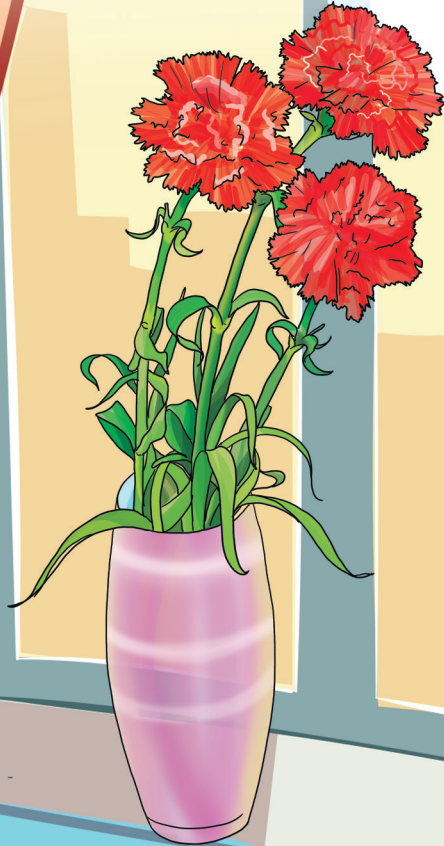
Ózbekstan Respublikası kórkem óner ǵayratkeri, Ózbekstanda xızmet kórsetken mádeniyat xızmetkeri, Ózbekstan mámleketlik koncervatoriyası professorı N. Narxojaev óziniń jaǵımlı muzıkalıq shıǵarmaları, ásirese, estrada hám balalar ushın dóretken qosıqları menen el-jurt húrmetine miyasar bolǵan.

CHINNIGUL

Qambar Ata sózi

N. Narxojaev muzikası

Yonib turgan chinnigul,
Yoqtiradi har ko'ngil.
Senga shaydo har bir dil,
Chinnigul, chinnigul.

Gul tanlagan ko'zlarga,
Dildan chiqqan so'zlarga,
Kulib chiqqan yuzlarga
Yarashiqsan, chinnigul.

Oymisan yo kunmi, gul?
Mehring elga chinmi, gul?
Uch-to'rt dona chinnigul
Quvonchlarga ochar yo'l.

Sen eng nodir sovg'asan,
Go'zallikda tanhosan.
Olqishlarga ravosan,
Ardoqligim, chinnigul.

0

Yo- nib tur - gan chin- ni - i gu - u - l

HAKKALAR

N. Orifjanov sózi

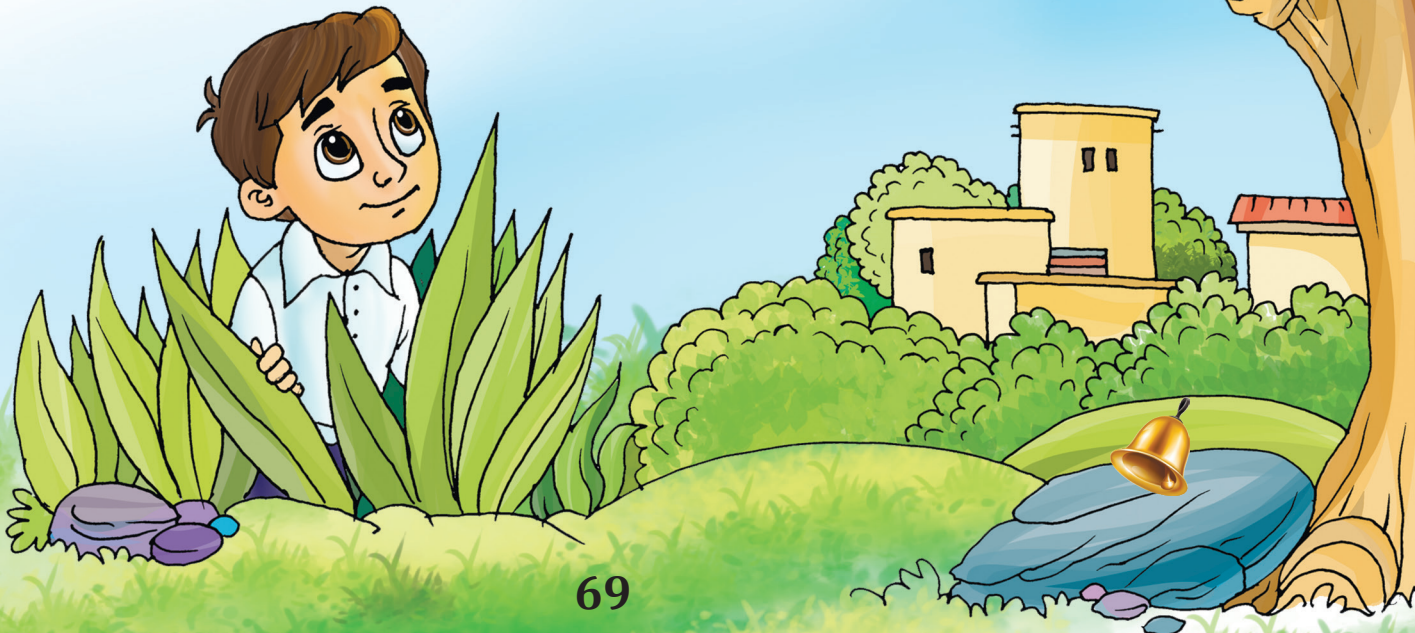
N. Narxojaev muzikasi

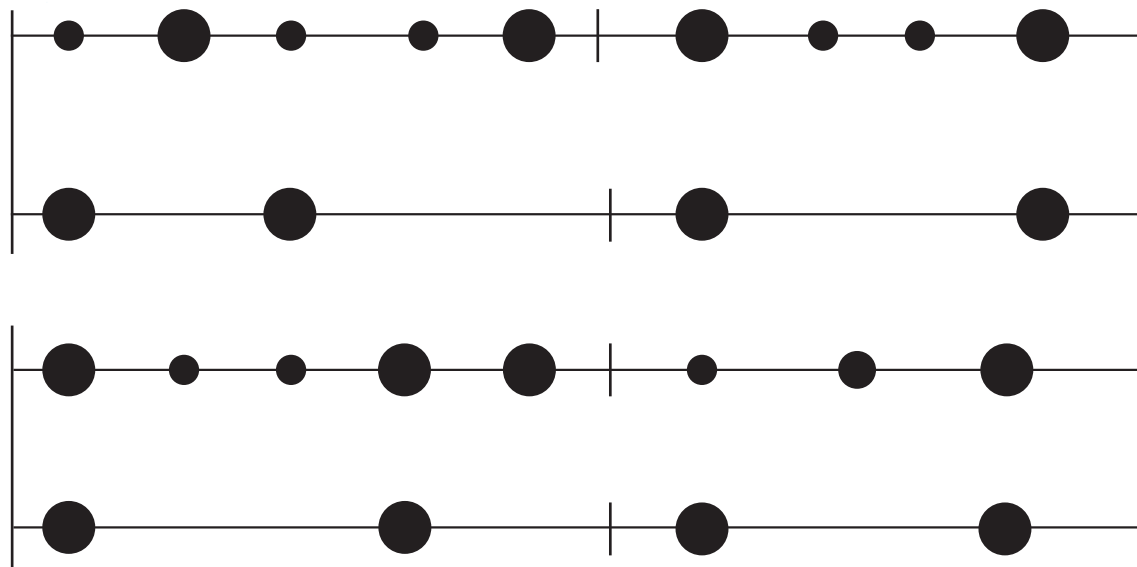
Ola qanot hakkalar,
Shoxdan shoxga qo'nasiz.
"Chig'ir-chig'lab" nimanidir
Izlab topgan bo'lasiz.

Teraklarning uchidan
Sizga boqar polapon.
Qamishzorlar ichidan
Unga qarab qolaman.

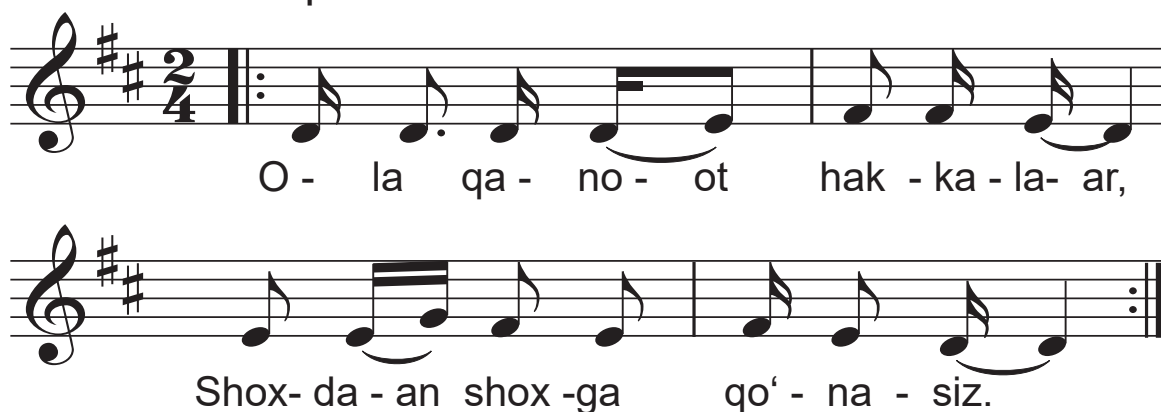
Shoshqaloqlab tumshug'in
Siz tomonga tutadi.
Hali yosh, yo'l-yo'rig'in
Topmay, najot kutadi.

Uni boqish farzingiz,
Yurmang muncha hakkalab.
Boshqalardan farqingiz –
Yengiltaksiz, hakkalar.

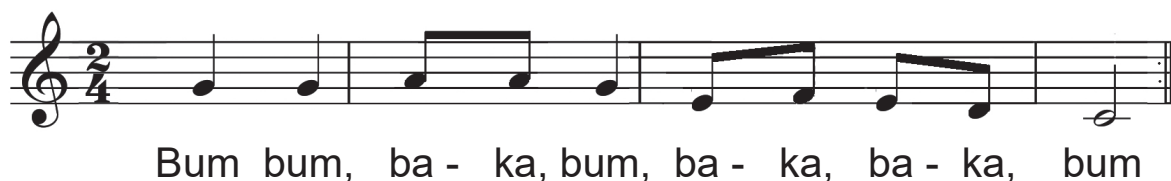

?! «Hakkalar» qosıǵın balalar saz ásbaplarına qosılıp anıq aytıń.
Berilgen úlgidegi eń tómen hám eń joqarı dawıslardı anıqlań.

Berilgen shınıǵıwdaǵı sherek hám yarım notalardı «bum», segizlik notalardı bolsa «bak» buwınları menen aytıp, balalar saz ásbaplarına qosılıp aytıń.

Ulbiybi Abdullaeva

Ulbiybi Abdullaeva Ózbekstan hám Qaraqalpaqstan kompozitorlar awqamlarınıń aǵzası, Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sińgen kórkem óner ǵayratkeri.

Kompozitor Ulbiybi Abdullaevanıń «Baxıtlı balalıq», «Qaraqalpaq kompozitorlarınıń vokal shıǵarmaları» toplamları bar. Ol birqansha balalar shayırlarınıń qosıqlarına nama jazǵan. Olardan X.Saparovtıń «Sport sonday paydalı», G.Nurlepesovanıń «Muǵallımim ustazım», «Nawrız keldi» hám t.b. qosıqlarǵa birqansha namalar jazǵan.

Kompozitor qosıqlardan basqa simfoniyalıq orkestr hám kamer saz ásbapları ushın shıǵarmalar dóretip kelmekte.

QUWÍRSHAĞÍM

G. Nurlepesova sózi

U. Abdullaeva muzikası

Quwirshağım Gúlayım,
Ózi sonday múlayım.
Shashi kirlep qalmasın,
Jiltiratıp juwayın.

Tazalıqlı bolayın,
Shashlarımdı tarayın.
Quwirshağımdı qushaqlap,
Men baqshama barayın.

Shashın tarap óreyin,
Shóllese suw bereyin.
Doslarıma kórsetip,
Úyge ertip keleyin.

Úyde «úy-úy» oynaymız,
Biz qızganshaq bolmaymız.
Quwirshaq penen oynawdıń,
Qızıǵına toymaymız.

Qu - wir - sha - ğım Gú - la - yım, ó - zi son - day mú-la-yım.

KÓYLEGIM

G. Nurlepesova sózi

U. Abdullaeva muzikası

Apam mağan bazardan,
Kóylek satıp áperdi.
Kórip dostım Ayzada,
Kóylegiń sulıw dedi.

Dostımniń bul sózinen,
Quwanaman kúlemen.
Más bolıp óz-óзимnen,
Sekirip-sekirip júremen.

Naqıratı:

Kiyip barıp baqshağa,
Kewillenip oynadım.
Oynasamda qanshama,
Kele berdi oynađım.

Naqıratı.

A-pa-am ma-ğan ba-zar-dan, kóy-le-ek sa-tıp á-per-di.

A-pa-am ma-ğan bazardan, kóy-le-ek sa-tıp á-per-di.

MUZÍKA DÓRETIWSHILERI

Súwretke diqqat penen qarań. Onda shayı, kompozitor, qosıqshı, sazende sıyaqlı dóretiwshiler kórsetilgen. Hawadaǵı sharlarda bolsa dóretiwshilerdiń tiykarǵı muzıka quralları jazılǵan.

?! Qaysı shardı qaysı dóretiwshige bergen bolar edińiz? Ne ushın?

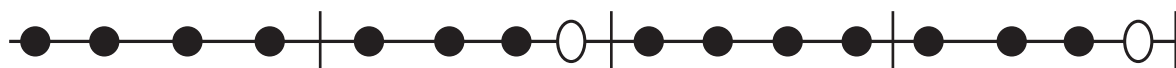
AQ QOYAN

Ġ. Seytnazarov sózi

Ġ. Demesinov muzikası

Aq qoyan-aw aq qoyan,
Uzin qulaq saq qoyan,
Qasha berme qıyaġa,
Ol ózińe kóp zıyan.

Toqta uslap alayın,
Sóytip ot-jem salayın,
Alıp barıp úyimde,
Jaqsılap qarawıllayın.

Aq qo-yan - aw aq qo - yan, u- zin qu- laq saq qo-yan,

ORAZ HÁM PÍSHÍQ

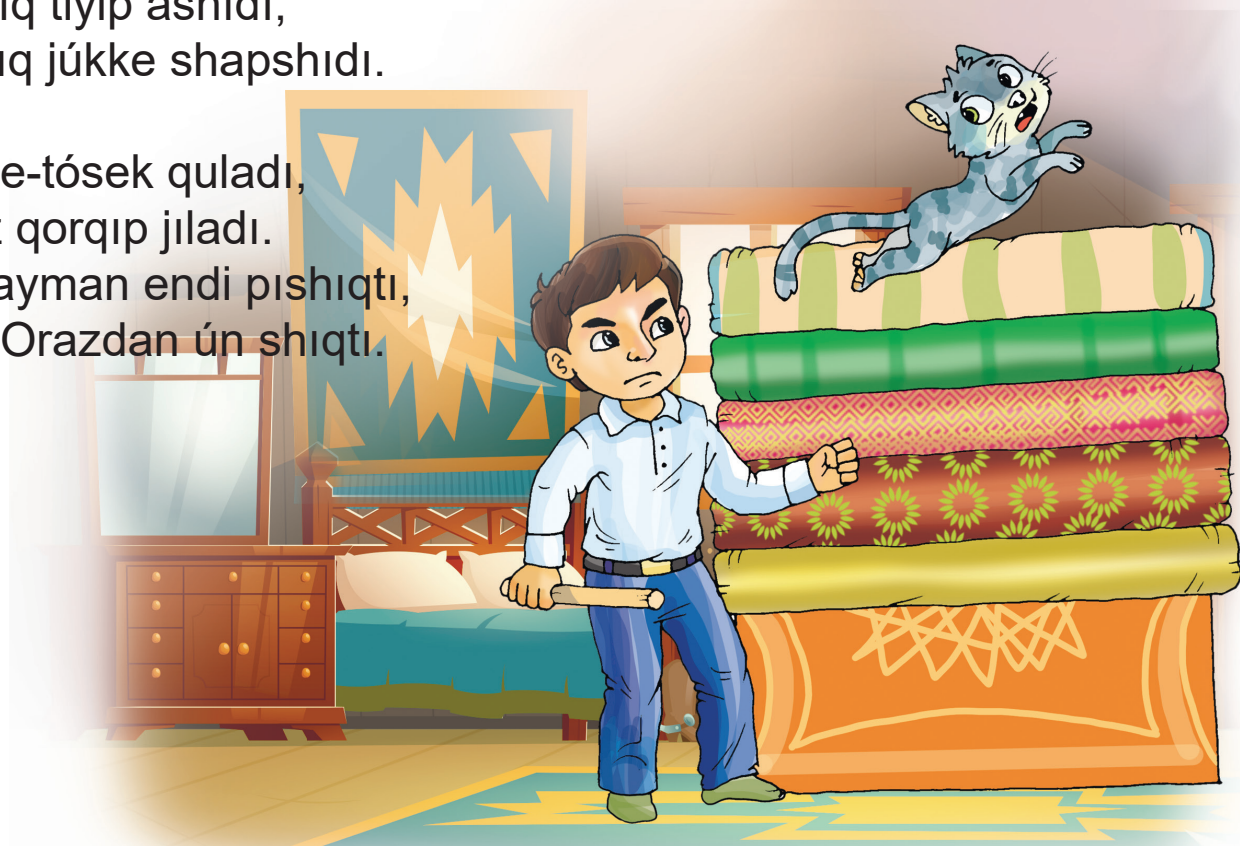

X. Saparov sózi

X. Turdiqulov muzikası

Qolina alıp shıbıqtı,
Urđı jatqan pıshıqtı.
Shıbıq tiyip ashıdı,
Pıshıq júkke shapshıdı.

Kórpe-tósek quladı,
Oraz qorqıp jiladı.
Urmayman endi pıshıqtı,
Dep Orazdan ún shıqtı.

?! «Oraz hám pıshıq» qosıgınıń ritmin nota sózi menen salıstırıń.

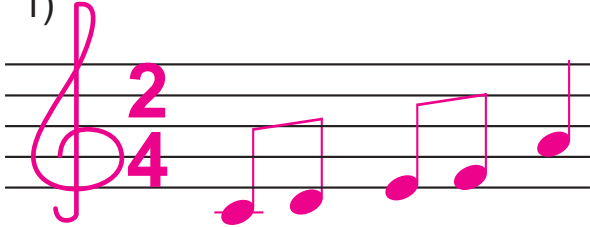
Qo - lı - na a - lıp shı - bıq - tı, ur - dı - i jat-qan pı-shıq - tı

Qo - lı - na a - lıp shı - bıq - tı, ur - dı - i jat-qan pı-shıq - tı

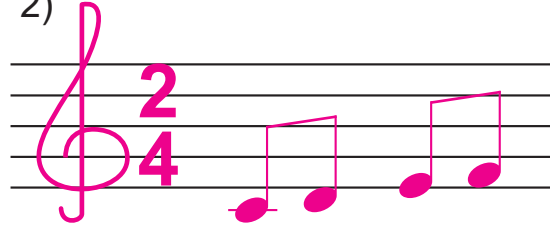
BEKKEMLEW USHÍN SORAW HÁM TAPSÍRMALAR

1. Qaysı úlgide 2/4 ólshemi durıs qoyılǵan?

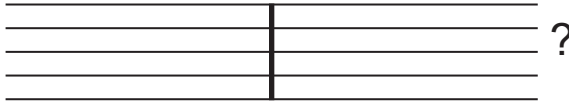
1)

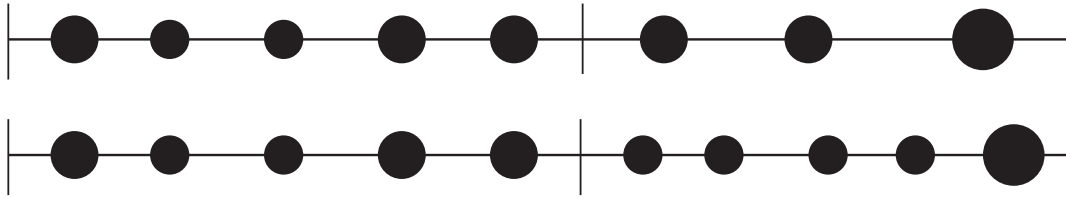
2)

2.

3.

4.

5. Berilgen úlgilerden qaysı biri U. Abdullaevanıń «Palaw» namasına sáykes keledi?

1)

2)

3)

6. «Quwırshaǵım» qosıǵın qol shappatlaw yaki balalar sazindeliginde orınlań.

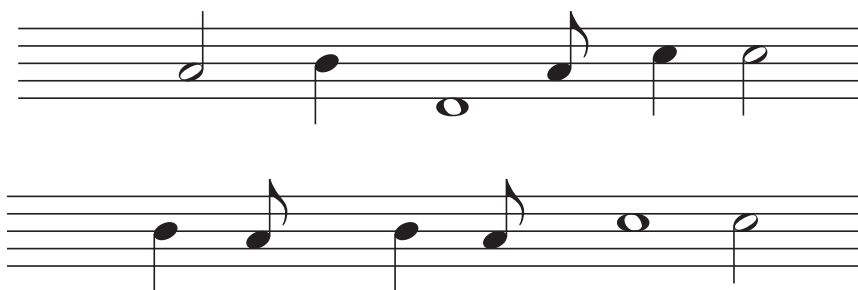
7. Tómente qaysı qosıqtıń ritmi berilgen?

8. Súwrettegi kompozitorlar haqqında aytıp beriń.

9. Shınıǵıw – bilimniń anası,
Tap, bul notalar qaysı?

Muzika 2-klass [Tekst]: sabaqlıq /N. Narxojaev [hám basqa.]. – Tashkent: Respublikalıq bilimlendiriw orayı, 2021. – 80 b.

ISBN 978-9943-7475-6-2

UO'K 78(075.3)
KBK 85.31ya72

O'quv nashri

**Nadim Norxo'jayev, Shoxista Norxo'jayeva,
Dilnoza Toshmuhamedova**

MUSIQA

*Umumiy o'рта ta'lim maktablarining
2-sinfi uchun darslik*

(Qoraqalpoq tilida)

Awdarmashi M.Nizanov

Xudojnik Umid Sulaymonov

Redaktor Suluxan Aitimuratova

Kórkem redaktor Sarvar Farmonov

Texnikalıq redaktor Akmal Sulaymonov

Dizayner Dilmurod Mulla-Axunov

Operator Alimardon Aqilov

Korrektor Gózzal Nizanova

Basıwǵa ruqsat etildi . Formatı 60x84 1/8.
Arial garniturası. Kegli 16 shponlı. Ofset baspa usılında basıldı.
shártli b. t. esap b. t.
Nusqası dana. Buyırtpa № ____.

Ijarağa berilgen sabaqlıq jaǵdayın kórsetetuǵın keste

№	Oqıwshınıń atı famiyası	Oqıw jılı	Sabaqlıqtıń alınan- daǵı jaǵdayı	Klass basshı- sınıń qolı	Sabaqlıqtıń tapsırılǵan- daǵı jaǵdayı	Sinf rahbarı- ning imzosi
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						

**Sabaqlıq ijarağa berilip, oqıw jılı aqırında qaytarıp
alınǵanda joqarıdaǵı keste klass basshıları tárepinen
tómendegi bahalaw ólshemlerine tiykarlanıp toltırıladi:**

Jańa	Sabaqlıqtıń birinshi ret paydalanıwǵa berilgendegi jaǵdayı.
Jaqsı	Muqabası pútin, sabaqlıqtıń tiykarǵı bóliminen ajıralmaǵan. Barlıq betleri bar, jırtılmaǵan, betleri almastırılmaǵan, betlerinde jazıw hám sızıqlar joq.
Qanaatlandırarlı	Muqaba jelingen, birqansha sızılıp, shetleri qayırılǵan, sabaqlıqtıń tiykarǵı bóliminen alınıp qalıw jaǵdayı bar, lekin qanaatlandırarlı qálpine keltirilgen. Alınǵan betleri qayta jelimlengen, ayırım betlerine sızılǵan.
Qanaatlandırarsız	Muqaba jırtılǵan, ústine sızılǵan, tiykarǵı bólimnen ajıralǵan yamasa pútkilley joq, qanaatlandırarsız ońlanǵan. Betleri jırtılǵan, betleri tolıq emes, sızıp, boyap taslanǵan. Sabaqlıqtı qayta tiklew múmkin emes.